

470.

5.4609 (25).

AN
T-AOSDANA:
or a Selection of
THE MOST POPULAR
GAELIC JACOBITE SONGS,
&c. &c.

EDINBURGH:
PUBLISHED BY THORNTON AND COLLE,
AND SOLD BY D. MACVEAN, GLASGOW.
1844.

Price Ninepence.

Space

74-50

Pionnsa Tearlach.

AN
T-AOSDÀNA :
or a Selection of
THE MOST POPULAR
GAELIC JACOBITE SONGS,

&c. &c.

collected and arranged by

JOHN MACKENZIE,

Honorary Member of the Ossianic Society of Glasgow, the Gaelic Society
of London, &c. &c.; Compiler of the " Beauties of Gaelic Poetry,
and Biographer of the Highland Bards," &c. &c. &c.

EDINBURGH :

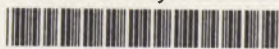
PUBLISHED BY THORNTON & COLLIE ;
AND SOLD BY D. MACVEAN, GLASGOW.

1844.

Price Ninepence.

NATIONAL LIBRARY OF SCOTLAND
B
25 JUN 1971

National Library of Scotland

B000084316

DO CHLUAINIDH,

Triath Ehlann=Abhuirich.

UASAIL FIUGHANTAICH,

THA MI CUR A MACH AN LEABHAIR BHIG SO FO T' AINM ALOIL-SA LE LAN-DÒCHAS GU'M FAIGH E DO DHION, A THAOBH GUR TU AN T-AON A MHAIN A THA MAIREANN AN DIUGH, (A THUIGEAS AN UIRGHIOILL A TH' AIR A CHUIR SIOS ANN, AGUS AIG AM BEIL SPEIS D'A LEITHID,) DE DH'IARMAD NAN TRIATH FLATHASACH, TREUN A DH'EIRICH SUAS ANN AM BUILLSGEAN CUNNAIRT AGUS LEIREIDH CHUM SEANNA CHÒIR SHIOL ALBA ATH-CHOSNADH DO'N DÌOBARACH RÌOGHAIL, DHLIGH-EACH, A DHUISG COMH-MHOTHACHADII NAM BÀRD BINN A SHEINN NA DANA SO.—IS MISE DA RÌREADH,

LE MÒR SPEIS AGUS URRAM,

DO SHEIRBHISEACH FIOR UMHAL,

IAIN MAC-CHOINNICH.

GLASCHO, AN TREAS }
LATHA DE'N IUCAR. 1844. }

AN CLAR-INNSEADH.

CAIB.	<i>Taobh-Dhuilleag.</i>
1.—Oran air breith Phrionnsa Tearlach, - - -	11
2.—Oran nam Fineachan Gàèlach, - - -	13
3.—Brosnachadh nam Fineachan Gàèlach, - - -	18
4.—Brosnachadh do na Gàèil, - - -	23
5.—Oran le Mac-Mhaighistear Alasdair, - - -	27
6.—Latha Chuil-Fhodair, - - -	29
7.—Oran eile air latha Chuil-Fhodair, - - -	33
8.—Dealachadh a' Phrionnsa ri Fionnaghal, (<i>original</i>)	38
9.—Mòrag, (<i>Oran luaidhe</i>) - - -	43
10.—Do Mac-Shimidh Ceann-Cinnidh nam Frisealach,	49
11.—Oran a Rinneadh sa' Bhliadhna 1746. - - -	54
12.—Mar gu'm b'ann eadar am Prionns' agus na Gàèil,	59
13.— Am Breacan Uallach, - - -	63
14.—Oran Ailein, (<i>a fragment</i>) - - -	68
15.—An Aghaidh an Eididh Ghallda, - - -	69
16.—Oran nam Briogsa, - - -	73
17.—Marbh-rann do Phrionnsa Tearlach, - - -	77
18.—Marbh-rann Bhàtair, (<i>original</i>) - - -	80
19.—Daibhidh Greòsgach, crom, ciar, (<i>original</i>)	86

ORAN I.

ORAN AIR BREITH PHRIONNSA TEARLACH.

LE MAC-LACHUINN CHILLE-BRÌDE.

A N naigheachd a fhuair sinn an dràst,
A thàinig oirnn nuadh do'n tìr,
Chuir m' airtneul air chairtealan uam
Dh' fhàg aigeantach, uallach, mì.—
Cha bhì sinn tuille ni's mò
Aig Deòrsa fada fo chis,
Thig sonas ri linn a' Phrionns' òig,
'S gheibh fir a th'air fògradh sìth.

Rugadh *Phenics* thall anns an Ròimh,
Sgeul aigeantach mòr ri linn,
Gu'm bì neart, agus ceart, mar ri treòir,
Do'n fhear sheasas còir an rìgh.
Théid a' chuibhle fathast mu'n cuairt,
'S am fear a tha shuas bi'dh e shìos,
Bithidh 'm fear a tha streupa gu h-àrd
'S fear eile gu làr tuitidh sìos.

Tha rionnag* a' bhreithe mar tha,
Toirt fios agus fàisneachd fhior,
Gur mac-rath' a thàinig an dràst
Chuir Athair nan Gràs g'ar dion,

---

*Bha na Gaeil a' cumail a mach gu'n d' éirich reull anns na speuran cho luath 'sa rugadh Tearlach. Tha cuid diù a chomh-
arraicheas a mach an reull so fathast fo ainm "*Rionnag a' Phrionns*."

'Neach thogas 'na aghaidh a làmh,
 Tigh breitheanas mhàn air cinnt,
 Thig cogadh air, gort, agus plàigh,
 A's faighinn a' bhàis chion bìdh !

Tha *Neptun* a' mionnachadh dhà
 Gu'm beil muir dha cho réidh a's tìr ;
 Tha *Æolus* a' feitheamh a ghnà
 'Sa gleidheadh dha hàigh a ghaoith.
 Tha *Mars* a's a chlaidheamh 'na làimh
 Le buaidh chath 's gach àite 'm bi ;
 Tha plannta nan duilleagan tlàth
 Toirt urraim 'nan àite féin.

Thig mùthadh air fonn a's droch ghnàs,
 Cha hhi dris ann an làr nach crìon :
 Bì'dh gach tulach 'nan iomairean réidh,
 'S fàs criothnacbd air aodann shliahh.
 Cha dean sinn tuilleadh ceann-fàth,
 O'n theirig an fhreumh nacb cinn ;
 Sin an gartlan a ghlanadh o'n cbàrr
 'Bha hacadh dhuinn fàs'n ar sìol.

Sgeul eile cha cheil mi an dràst,
 Cuiridh coille trom hhlà os a cinn ;
 Cuiridh 'n talamh gun airceas de hàr,
 Tacar mara cur làn 's gach lion :
 Bì'dh hain' aig an eallaich 's gach àit,
 Mil air bharraih nan sràhh 's gach tìr,
 Gun ghainne, gun airceas, gu bràth,
 Gun ghaillionn, ach blàths gach sian.

 Rinneadh au t-dran so le Mr Iain Mac-Lachuinn Chille-Bride, ann an Lathurn iochdrach. Bha gach duine de Theaghlach Chlaun-Lachuinn Chille-Bride teom' air eacbdraidh agus bàrdachd, agus bha e air aithris gu'm b'iadsgoileirean Gàellig a b' shearr a bha 'n Albainn ri'n latha. Dh' fhàg iad leth' chiad leabhar 'nan deigh-sgrìobbt' air craicneann mbarbh-laogh agus chaorach, anns an t-sheanna gbearra litir Ghàelich anns bu ghnà le seanacbaidbean Albann agus Eirinn a bhi sgrìobhadb. Tha leabhar 'ar fhichead d'biu so fathast r'a faicinn annan Leabbar-làn luchd-lagha Ghlasacbo, maille ri trì leabhraicbeau leigheis a bh' aig Iain Beaton an t-olla Muileach.

ORAN II.

ORAN NAM FINEACHAN GAELACH.

LE MAC-MHAIGHISTEAR ALASDAIR.

A CHOMUINN rìoghail rùinich,
 Sàr ùmhlachd thugaihh uaibh,
 Biodh 'ur roisg gun smùirnein,
 'S gach crì gun treas gun lùh ann;
 Deoch-slànte Sheumais Stiùhhairt,
 Gu mùirneach cuir mu'n cuairt!
 Ach ma ta giùmh air hith'n 'ur stamaig,
 A chàilis naomh' na truail.

Lion deoch-slàinte Thearlaich,
 A mhéirlich! stràic a' chuach;
 B'i sid an ìoc-shlaint' àluinn,
 'Dh-ath-hheothaicheadh mo chàileachd
 Ged' a hhiodh am bàs orm,
 Gun neart, gun àdh, gun tuar,
 A Rìgh nan dùl a chuir do chàbhlach,
 Oirn' thar sàl ri luas.

O! tog do hhaideil àrda,
 Chaol, dhionach, shàr-gheal nuadh,
 Rì d'chrannaibh bì-dhearg, làidir,
 Gu taisdeal nan tonn gàireach;
 Tha *Æolus* ag ràitinn
 Gu séid e rap-ghaoth chruaidh,
 O'n aird an ear; 's tha *Neptun* dìleas,
 Gu mìneachadh a' chuain.

'S bochd a ta do chàirdean
 Le ro mheud t'fbàrdail uainn;

Mar àlach mhaoith gun mhàthair ;
 No heachainn hreac a' ghàraidh,
 Aig sionnach 'n dèis a fàsachd',
     Air fàilinn feadh nam hruach.
 Aisig cahhagach le d'chahhlach,
     'S leigheis plàigh do shluaigh.

Tha na deé ann an deagh rùn dut :
     Greas ort le sùrd neo-mharhh,
 Thar dhronnag nan tonn dù-ghorm,
 Dhruim-rohach, hharr-chas, shiùhhlach,
 Ghleann-chlaghach, cheann-gheal, shùgh-dhlù,
     Nam mothar cùl-ghlas, garhh ;
 Na cuan-choirean, greannach, stuagh-chorach,
     'S crom-hhileach, molach, falhh.

Tha muir a's tìr cho réidh dhut,
     Mar dean thu féin a searg,
 Doirtidh iad 'nan ceudan,
 Na'n laomahh tiugha, treuna,
 A Breatuinn a's á Eirinn,
     Mu d' *standard* hréid-gheal dearg :
 A ghaisridh, sgaiteach, ghuineach, ròghail,
     Chreuchdach, fhior-luath, ghàrg !

Thig do chinneadh féin ort,
     Na treun-fhir laomsgair gharhh,
 Na'm heitheirihh gu reuhadh ;
 Na'n leòghanaihgh gu creuchdadh ;
 Na'n nathraichihh grad-leumnach,
     A lotas geur le'n càlg,
 Le'n gathaibh faohharach, rinn-hheurra,
     Ni mòr euchd le'n arm.

'N àm hhrataichean làn éideadh,
     Le dealas geur gun chealg,

Tbig Dòmhnallaich 'nan déigh sin

Cho dìleas dut ri d'léine :

Mar choin air fastadh éile,

Air chatb-chrith geur gu sealg ;

'S maireg nàmhaid do'n nocbd iad fraoch,

Long, leòghan, craobh, 's làmb-dbearg.

Gu neartaich iad do chàmpa

Na Caim-heulaich gu dearbh,

An Diùc Earra Ghalach mar cheann orr',

Gu mòrghalach mear prionnsail ;

Ge b'e bheir air ionnsaidh,

B'e sid an tionsgnadh searbh,

Le lannan lotach, dù-ghorm, toirteil,

Sgoltadh chorp gu'm balg.

Gu tarbbartach, glan, caismeacbdach,

Fior thartarach 'nan *rànc*,

Thig Cluainidh le chuid Pearsanach,

Gu cuannda, gleusda, grad-hheirteach ;

Le spàintichean teann-hharrach

'S cruaidh feud ri sgailceadh cheann ;

Bi'dh fuil d'a dòrtadh, 's smuais d'a spealtadh,

Le sgealpaireachd 'ur lann.

Druididh suas ri d' mhéirghe,

Nach méirhh an àm an àir,

Clann-'Ill-Eoin nach meirgich

Airm ri uchd do shéirhheis ;

Le'm brataichean 's snuadh féirg' orra,

'S an léirg mar thairbh gun sgàth :

Am foirne, fearail, neamhail, arail,

'S builleach, ealamh làmh !

Gu 'tig na fiùrain Leòdach ort,

Mar sheòchdain's eoin fo spàig :

Nà'n tuircabh lann-ghorm, tinnisneach ;

Air chorra-ghleus streup gun tiomachas ;

An réiseamaid fìor ionnalta,
 'S fàth gioraig dol na dàil;
 'M bi iomadh bòchdan fuilteach, foirmeil,
 Théid le stòirm gu bàs.

Thig cuiridhean Chlann Cham-Shròin ort,
 Théid meanmnach sìos na d'spàirn;
 An fhoirionn ghuineach, chaithreamach,
 'S neo-fhiabhach an am tarrainn;
 An lainn ghlas mar lasair dealanaich,
 Gu gearradh cheann a's làmh;
 'S mar luathas na dreige, 's cruthas na creige,
 Chluinnte sgread nan cnàmh.

Thig milidhean Chlann Iain ort,
 Theid fritheilteachd gu d' chàmp;
 Mar fhalaisg ris na sliabh chnuic
 As gaoth a' Mhàirt 'ga bhiathadh;
 No mharcach air each srianach
 A rachadh sìos gun chàird,
 Cho ealamh ris an fhùdar ullamh
 An t-srad 'nuair bhuineadh dha!*

Gur cinnteach dhuihh d'ur coinneachadh,
 Mac-Choinnich mòr Chinn-Tàile;
 Fir laidir, dhàna, chòimhneala,
 Do'n fhior-chruaidh air a foinneachadh,
 Nach gahh fiabh no somaltachd,
 No sgreamh ro' theine bhlàr;
 'S iad gu narach, fuileach, foinnidh,
 Air bhoil gu dhol 'na d'chàs.

Gur foirmeil, pròiseil, òrdail,
 Thig Tòisichean 'nan *rànc*,
 Am màrsail stàtoil, còmhnard;
 Gu pìobach, bratach, sròl-bhui:

---

* See Note A, at end.

Tha rìoghalachd a's mòrchuis,
 Gun sòradh anns an dream :
 Daoine laidir, neartmhor, crodha,
 'S iad gun ghò, gun mheang !

Thig Granndaich gu ro thartarach,
 Neo fhad-hheirteach do d'chàmp
 Air phrìohlosgadh gu cruadal,
 Gu snaidheadh cheann, is chluas diu ;
 Cho neamhail ris na tìgeribh
 Le feachdraidh dian-mhear, dàn',
 Chuireas iomad fear le sgreudail,
 'S a hhreabadaich gu làr.

Thig a rìs na Frisealaich,
 Gu sgìhidh le neart gàrbh ;
 Na seochdaihh fìor-ghlan, togarrach,
 Le fuathas hhlàir nach hogaichear ;
 An còmhlan fearradh, cosgarach,
 'S màirg neach do nochd iad fearg ;
 A spuir ghlas ag dlùs an dérich
 Bì'dh nan éilìhh dearg.

Na'n gasraidh ghaisgeil, lasgarra,
 Thig Lachunnaich gun chàird ;
 Na saighdìhh dearga, pùiseanta ;
 Gu claidheach, sgiathach, cuinnsearach ;
 Gu gunnach, dagach, ionnsaichte,
 Gun chunntas ac' air àr :
 Dol 'nan deannamh 'n aodainn pheileir.
 Teachd o theine chàich.

Gabhaidh pàirt de t'iorghaills',
 Clann-Iomhuinn's òirdheire càil :
 Mar thuinn ri tìr a sìor-hhualadh ;
 No hile lasrach dian-loisgeach ;

Nan treudahh luatha, sior-chonfach,
 Thoirt griosaich air an nàmh :
 A dream chathach, Mhuileach, Shrathach,
 S math gu sgathadh chnàmh.

'S mor a hho's ri corp-rùsgadh,
 Nan closaichean 'sa hhlàr,
 Fithich anns an rocadaich
 Ag itealaich, 's a' cnocaireachd ;
 Cìocras air na cosgaraich,
 Ag òl 'sa 'g ith an sàth.
 Och's tùrsach fann a chluinntir moch-thra,
 Ochanaich nan àr !

Bi'dh fuil a's gaor d'a shuidreadh ann,
 Le lù-chleasan ar làmh ;
 Meangair cinn, a's dùirn diu ;
 Gearrar uilt le smuasraidh ;
 Ciosnaichir ar biui,
 D'an dù-losgadh, 's d'an cràmh ;
 Crùnair le poimp Tearlach Stiùhhard :
 'S Feidric Prionns' fo shàil.

ORAN III.

BROSNACHADH NAM FINEACHAN GAELACH.

SA' BHLIADHNA 1745, LE A. M'D.

AIR FONN—" *An am dol sìos bhì de ònach.*"

THA deagh shoisgeul feadh nan Garbh-chrìoch,
 Sùrd air armaibh còmhraig ;

Uird ri dairirich deanamh thargaid'
 Nan dual ball-chruinn bòidheach ;
 Chaidh ar seargadh le cam earraghloir,
 Sluaigh fìor chealgach Seòrais,
 O's sgeul dearbha thig thar fàirge,
 Neart ro gharbh d'ar fòirinn.

Thig thar lear le gaoith a near oirn',
 Toradh deal ar dòchuis,
 Le mhìlte fear, 's le armabh geal,
 Prionnsa ullamh, mear, 's è dò-c haisgt'
 Mac Rìgh Seumas, Tearlach Stiùbhard,
 Oighre chrùin th'air fògar,
 Gu'n dean gach Breatuinneach làn ùmhlachd,
 Air an glùn' d'a mhòrachd.

Ni na Gàcìil bheòdha, ghasda,
 Eiridh bhràs le sròlabh ;
 Iad 'nan ciadan uim' ag iathadh,
 'S coltas dian* chuir gleòis orr' :
 Gun fhiamh 's iad fiata, claidheach, sgiathach,
 Gunnach, riaslach, stròicheach,
 Mar chonafadh leòghanaibh fiadhaich,
 'S acras dian gu feòil orr'.

Dèanamh ullamh chum ar turais,
 'S bithibh guineach, deònach ;
 So an cumasg 'm bi na builean,
 An deantar fuil a dhòrtadh ;
 Och a dhuine is lionmhor cuiridh
 Is fìor sturail còmh-strìgh,
 A leigir far eile mar chuilean,
 Dh' fhaotainn fuil air Seòras !

'S ioma neach a théid air ghaisge,
 Tha fìor lag 'na dhòchas,
 Gus a' nochdar *standard* hrat-dhearg,
 An Rìgh cheart-s' tha òirnne,
 Ge do bhiodh e 'na fhìor ghealtair.
 Gur cruaidh rag gu hhròig e,
 Ceart cho gairge ris an lasair,
 A losgadh as-bhuain eòrna.

Mhoir' is sgairteil, foirmeil, bagant,
 Gàèil ghasda, chròdha ;
 Gach aon hhratach sìos do'n hhaiteal
 Le 'n gruaidh laisde ròsg-dearg ;
 Iad gun fhiamh, gun fheall, gun ghaiseadh ;
 Rioghail, beachd-hhòrh, pròiseil ;
 Gu no-lapach ri rinn gaisge,
 Spàinntich ghlas 'nan dòrnabh.

'S hinn linn plapraich nam bréid bratach,
 Sranraich bräs ri mòr-ghaoith,
 An glacaih gaisgeich nan ceum stàideil,
 Is stuirteil, sgairteil, *mòison* ;
 'S lann ghorm sgaitach, do shàr-shlacan
 Geur gu sracadh shròn' aige,
 Air hac cruachain an fhir hhrataicb,
 Gu cuir tais' air fògradh.

'S furbaidh tailceant, 's cumpà pearsa,
 Treun-laoch spraceil, dòid-gheal ;
 Piòh d' a spalpadh suas 'na achlais,
 Mhosglas lasan gleòis duinn ;
 Caismeachd bhräs bhinn, hhrodadh aignidh,
 Gu dian chasgairt slòigh leis ;
 Chuireadh tòrman a port haisgeil,
 Spioraid bhras 'n-ar pòraibh.

Bidhibh sunntach, lùghor, beumach,
 Sgriosach, geur gu feòlach,
 'S bi'dh *Mars* creuchdach, cogach, reubach,
 Anns an speur d' ar seòladh :
 Soirbhichidh gach ni gu léir libh,
 Ach sibh-féin bhi deònach ;
 Màrsailibh gun dàil, gun eislean,
 Lùghor, eatrom, ceòlmhor.

Màrsailibh, gun fheall, gun airsneul,
 Gach aon bhratach-bhòidheach :
 Cuideachd shuaicheanta nam breacan,
 'S math gu cās g na tòrachd :
 'Nuair a rùisgeas sibh na claiseich
 Bi'dh smuais bhreac feadh feòir libh ;
 Gaor, a's eanachuinn na spadul,
 'S na liath-shad feadh mòintich.

Sliocraich, slacraich, nan cruaidh shlacan,
 Freagra basgar sheannsair ;
 'Nuair a théid a ruaig gun stad libh
 Gur ro fad' a chluinntear,
 Feidrich bhuillean, sgoltadh mhullach,
 Sìos gu bun an rùmpuill ;
 Ruaig orr' uile mar mhuim tuile ;
 Chuidh cha 'n urr' iad tionntaidh.

'S ioma fear a dh' òladh lionta,
 Slàinte an rìgh s' tha oirnne,
 Spealgadh ghlaineachan an grìosaich,
 'S e cur binn air Seòras ;
 Ach 's onaraiche a' nis' an gnìomh,
 Na cùig-ceud mìle bòla ;
 'S fearr aon *siòla* a dh'fhuil 's an fhrìth,
 Na galain fhìon air bhòrdaibh.

Dearbhaidh beachdaidh sibh bhi ceart d'a,
 Eiridh grad le'r slòghaihh ;
 Gun ar mnathan, clann, no beartas,
 Cuir stad-feachd 'n ar dòchas ;
 Ach gluasad inntinneach, luath, cinnteach,
 Rìoghail, liont' de mòr-chuis :
 Mar an raithneach a dol sìos duibh,
 Sgriosadh dian luchd-chlèocan.

Ar ceathairne ghruamach, neimheil,
 Làn do mhire cruadail ;
 'S misg dhearg chatha gu barr rath' orra,
 'S craohh dhearg dhath 'nan gruaidhean,
 Iad gun athadh sìos le'n claidhean,
 Ri sìor sgathadh chnuacan,
 Lotair dearganaich le'n gathan
 'S le fìor chrathadh cruadhach.

'S e beagan sluaigh i's tric thug buaidh,
 An iomairt chruaidh a' chòmhraig,
 Deannamaid gluasad gun dad uabhainn
 'S na biodh fuathas oirne ;
 Doirtidh uaislean an taohh-tuath,
 Mac Shìm nan ruag 's Diùc Gòrdon,
 Le mharc-shluagh as nuarrant gruainn
 'S ruaim aimhidh fhuar 'nan srònaibh.

 Chaidd an t-òran so agus an t-òran roimh-sgrìobhte chur' do'n Fhràing a dh'ionnsaidh Aonghais Dombnullaich tànaidear thighearna Chinn-Locha Mùideart a bha chomhuuidh 'mu'n àm anns an rìoghachd sin. Tha e air aithris gun d'rinn an duin' uasal so a thiondaidh gu Beurla chum is gu'n tuigeadh am Prionns' a' bhrigh, ni a thug moran misnich dha gu tighinn a uall do dh' Albainn.

.....

ORAN IV.

BROSNACHADH DO NA GAÈIL.

SA' BHLIADHNA, 1745.

AIR FONN.—“*Nan Ceannaichean Glasa.*”

A CHLANNA nan Gàèl,
 Dh'am b'àthaist hhi rìoghail,
 Hò-rò togaibh an'àird ;
 A's freasdalaibh an dràsta
 Do Thearlach mar dhìlsean,
 Hò-rò togaibh an'àird ;
 Freasdalaibh dha uile
 Gun fhuireach ri rìghneas
 Na leughaibh 'ur cunnard,
 Ach hi muinighinn Chrìosd.
 Gu foirmeil tartarach,
 Stoirmeil acuinneach
 Sunnt gu astar oirhh
 'S colg gu tapadh oirbh
 Hò-rò togaibh an'àird'

Mu théid sibh á haile,
 Thugaibh thairis d'ur 'n-eòlas
 Hò-rò togaibh an'àird',
 Thugaibh thairis d'ur mnaibh,
 D'ur taighean 's d'ur stòras,
 Hò-rò togaibh an'àird.
 Biodh gach aon fhear 'na dhithis.
 'Nàm tighinn gu comh-strì

Gach gàirdean 'na ruigheach
 'S gach cridhe 'na leòghan
 Gu dana, drabasta,
 Làmhach, ladorna,
 Biodh buaidh gach machair leibh
 Sgach àit' an tachair sibh,
 Hò-rò togaibh an'àird'.

Na cuireadh fuaim fudair
 Bonn cùraim 'n 'ur feòil-sa,
 Hò-rò togaih an'àird,
 Namosg aidean dù-ghorm
 Dad mhùthaidh 'n 'ur dòchas,
 Hò-rò togaih an'àird.'
 'Nuair théirgeas am fuaim sin,
 Dh'fhalhh an cruadal 'sa'n dòrainn,
 Bithidh sibhse nam badahh
 Leis a chleachdadh bu nòs duibh
 Biodh gach treum-fhear fulangach,
 Sàthach, huilleanach,
 Laidir, curanta,
 'S cha deann nàmhaid fuireach ruihh,
 Hò-rò togaih an'àird.'

'S mòr am fàth misneach dhuibh
 Dlighe na còrach
 Hò-rò togaih an'àird ;
 Cha hhi 'ur cogais 'g'ur n-agairt,
 'S bi'dh ceartas 'g'ur còmhnadh,
 Hò-rò togaih an'àird.
 Cha'n ionann 's'ur nàimbdean,
 Ged tha iad ro threòrach,
 Bithidh 'n cogais ga'n dìteadh,
 Chionn strìochdadh do Dheòrsa,

Bithidh sibhse bunailteach,
 Fo àmhghar fulangach,
 Gun sgath ro chunnartan,
 'S gabhaidh Dia mar mhuiniginn,
 Hò-rò togaibh an'àird.

Ma chinneas leibh gnothach,
 'S gu'n cothaich sibh rìoghachd,
 Hò-rò togaibh an'àird'.
 Théid hhur cliù thar an domhain,
 Measg choimbeach a's dhìlsean,
 Hò-rò togaibh an'àird',
 Gheibh sibh pailteas 's gach dùthcha,
 Cha ne 'r dùthchas a's ni leibh
 Ach raogha gach fearainn,
 Gun ghearradh gun chis air,
 Bithidh sibh làisde sòchaireach,
 Gun chàs gun dochaireachd
 Ach bàigh g'ur brosnachadh
 Gun chàch g'ur goirteachadh,
 Hò-rò togaibh an'àird.

'Nuair théid esan a chrùnadh,
 Ann an dùthaich a shìnnis,
 Hò-rò togaibh an'àird'.
 Gheibh mòran deibh àite.
 'S cha bhi càirdean air dìobairt,
 Hò-rò togaibh an'àird.

Bithidh maithean nan Gàèl,
 Mar a's àill leo gu dilinn,
 Bithidh 'n ìlsean 's an uaislean,
 Gun bhruailean, gun mhi-thlachd,
 Ann an socair shuigheachais,
 'S iad a ghnà toirt buidheachais

Agus glòir do'n Cbruthaiche
 A shònraicb siubhal daibh
 Hò-rò togaibh an'àird'.

Ge be dh' fhanas ri fhaicinn
 'Nuair thig ceartas an uachdar
 Hò-rò togaibh an'àird'.
 Bitbidh Eaglais a's stàta
 Mar bhràithrean gun bhruailean
 Hò-rò togaibh an'àird'.
 'Nuair ghlaodhas iad sì-cbainnt,
 Anns gach rìoghachd mu'n cuairt duibh
 Bì'dh Prionnsa na Crìosdachd,
 An tì air bhur fuasgladh,
 Biodh miagh air eaglaisean,
 A's sunnt air teagasg annt,
 'S gach ceaird a' leasacbadh
 'S iad a ghnà gun easbhuidh orr
 Hò-rò togaibh an'àird,

Nis' siùbblaibh le beannachd,
 Gun mhaille, gun ghruaimean,
 Hò-rò togaibh an'àird'.
 A's nochaihbh sgach àite
 Gur Gàeil tha gluasad,
 Hò-rò togaibh an'àird'.
 Nochdaibh ar spionnadh,
 'Ur neart a's 'ur cruadal,
 Gach aon neach a chasas ruibh
 Grad thugaibh buaidh air,
 Feuchaidh dh' fhir Shasuinn
 Nach tais anns an ruaig sibh

Fagaibh 's na claisean
 Gach fear dhiù a bhuaileas
 Hò-rò togaibh an'àird'.

 Rinneadh am Brosnachadh so le Alasdair Mac-Aonghais duin' uasal a mhuinntir Ghlinne-Comhann; a bha na oifigeach, ann an cogadh Thearlaich.

ORAN V.

LE MAC-MHAIGHISTEAR ALASDAIR.

AIR FONN—" *Black Jock.*"

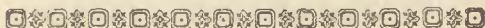
O ! THEARLAICH mhic Sheumais,
 Mhic Sheumais, mhic Thearlaich,
 Leat shiùbhlainn gu h-eatrom,
 N' àm éigheachd 'bhi màrsal,
 'S cha b' ann leis a phàigh ud,
 A tharmaich o 'n mhuic.
 Bheireadh creideamh a's reusan
 Oirn' éiridh mar b'àbhaist,
 Leis an àilleagan cheutach,
 'Shliochd éifeachdach Bhàncho :
 Mo ghràdh a' ghruaidh àluinn,
 A dhearsadh orm stuir.
 Thu 'g imeachd gu sùrdail,
 Air tùs a bhatail,
 Cha fhrosainn an driùchda,
 'S mi dlù air do shàilean :
 Mì eadar an talamh
 'S an t-adhar a' seòladh,

Air iteig le h-aighear,
 Misg chath, agus shòlais;
 'S caismeachd phìoh' mòra,
 Bras-shròiceadh am puirt.

O 'n éibhinneachd ghlòr mhor,
 An t-sòlais a b' àirde !
 G' ar lionadh de spionnadh,
 Air slinneinibh Thearlaich,
 Gu 'n calcadh tu àrdan
 An càileachd ar cuirp :
 Do làthaireachd mhòr chùiseach,
 Dh' fhògradh gach fàilinn,
 Gu 'n tiuntadh tu feòdar
 Gach feòla gu stàilinn,
 'Nuair shealmaid gu sunntach,
 Air faradh do rùisg.
 Do gnùis torrach de chruadal,
 De dh' uaisle, 's de nàire,
 Nach taiseicheadh fuathas,
 Ro' luaidhe do nàmhaid :
 'S mar deanadh fir Shauinn
 Do mhealladh, 's do thréigsinn,
 Bhiodh an crùn air a spalpadh,
 Le d' thapadh air Scurlas,
 A dh' ain-deoin na héist'.
 Leis an d' érich na h-uilec.

Gu 'm b' fhoirmeil leam tòrman
 Na 'n òrghanan àluinn !
 'S tein'-éibhinn a' lasadh
 Gu hras-gheal air sràidibh !
 'S na cròisibh ri àrd-ghaoir,
 Mhòir Thearlaich ar Prionns' !
 Gach uinneag le foinneal
 A boisgeadh de dearsadh,

Le solus na 'n coillean,
 'S deas mbàighean d'an smàladh ;
 'S gach ni mar a b' airigh
     'G cuir fàilt' air le puimp !
 Na *canoïn* ri bùirich,
 'S iad a stùradh an fhàilidh,
 'Cuir crith air gach dùthaich,
 Le mùiseag nan Gàèl
 'S sinne gu lù-chleasach
 Mùirneach làn àrdain,
 Am màrsail gu mùinte,
 Ard-shunntach m'u shàilean—
 'S gann hha chudthrom 's gach fear dhuinn
     Trì chairteil a phuint.

ORAN VI.

LATHA CHUIL-FHODAIR.

LE IAIN RUADH STIUBHARD.

AIR FONN.—“ *Mort Ghlinne-Comhann.* ”

O ! gur mòr mo chùis mhulaid,
 'S mi ri caoine na guin a ta 'm thìr,
 A rìgh ! bi laidir 's tu 's urrainn,
     Ar nàimhdean a chumail fo chis
 Oirne 's laidir diùc Uilleam,
 'N rag mheirleach tha guin aige dhuinn ;
 B'e sud salchar nan steallag,
     Tigh'n an uachdar air chruineachd an fhuinn.

Mo chreach Tearlach Ruadh, hòidheach,
 Bhi fo bhinn aig rìgh Deòrsa nam hiasd ;
 B'e sud dìteadh na còrach,
 An fhirinn 'sa beul foipe sìos ;
 Ach a rìgh mas a deòin leat,
 Cuir an rìoghachd air seòl a chaidh dhinn,
 Cuir rìgh dligheach na còrach,
 Ri linn na tha beò os ar cinn.

Mo chreach armailt nam breacan,
 Bhi air sgaoileadh 's air sgapadh 's gach àit,
 Aig fìor hhalgairean Shasuinn,
 Nach no ghnàthaich bonn ceartas 'na 'n dàil ;
 Ged a hhuannaich iad haiteal,
 Cha h'ann da 'n cruadal na 'n tapadh a bha,
 Ach gaoth 'n-iar agus frasan,
 Thigh'n a nios oirnu bharr machair nan Gall,

'S truagh nach rohh sinn an Sasunn,
 Gun hhi cho teann air ar dachaigh sa bha,
 'S cha do sgaoil sinn cho aithghearr,
 Bhiodh ar dìcheall ri seasamh n'a b' fherr ;
 Ach 's droch dhraoidheachd a's drachdan,
 Rinneadh dhuinne mu'n deachas 'nan dàil,
 Air na frìthean eòlach a sgap sinn,
 'S bu mhi-chombhail gu'n d' fhairtlich iad oirnn.

Mo chreach mhòr ! na cuirp ghlé-gheal,
 Tha na 'n laidh' air na sléihhteann ud thall,
 Gun chiste gun léintean,
 Ga 'n adhlaiceadh fhéin anns na tuill ;
 'Chuid tha heò dhiu 'n deigh sgaoileadh,
 'S iad ga fògar le gaothan thar tuinn ;
 Fhuair a Chuigs' a toil féin dinn,
 'S cha chan iad ach " reubaltaich " ruinn.

Fhuair na Gaill sinn fo 'n casan,
 'S mòr a nàire 'sa masladh sud leinn,
 'N deigh ar dùthcha 's ar 'n àite,
 A spùilleadh 's gun bhlatas againn ann ;
 Caisteal Dhuinidh 'n deigh a losgadh,
 'S e 'na làraich lom, thosdach, gun mhiagh ;
 Gu 'm b'e 'a caochala' goirt e,
 Gu 'n do chaill sinn gach sochair a b' fhiach.

Cha do shaoil leam, le m' shùilcan,
 Gu 'm faicinn gach cùis mar a tha,
 Mur spùtadh nam faoilcach,
 'N àm nan luidhean a sgaoileadh air blàr ;
 Thug a chuibhle car tionndaidh,
 'S tha ioma fear aime-cheart an càs ;
 A Rìgh seall le do chaoimhneas,
 Air na fir th' aig na nàimhdcan an sàs.

'S mòr eucoir 'n luchd-orduigh,
 An fhuil ud a dhortadh le foill ;
 Mo sheachd mallachd aig Deòrsa,*
 Fhuair e 'n lath' ud air òrdugh dha féin ;
 Bha 'n da chuid air a mhcòirean,
 Mòran gìogan gun tròcair le foill ;
 Mheall e sinne le chòmhra',
 'S gu 'n robh ar barail ro mhòr air r'a linn.

Ach fhad 'sa 's beò sinn r'ar latha,
 Bi'dh sinn caoidh na ceathairn chaidh dhinn,
 Na fir threubhach bha sgairteil,
 Dheanadh teughbhail le claidheamh 's le sgiath ;

---

* Morair Sèdras Moireach.

Mur biodh siantan n' ar n' aghaidh,
 Bha sinn shìos air ar n' aghairt gu dian,
 'S hhiodh luchd-Beurla 'nan laidhe,
 Ton-air-cheann, b'e sid m' aighear 's mo mhiann.

Och nan och ! 's mi fo sprochd,
 'S mi 'n dràsda ri osnaich leam féin
 'G amhare feachd an dù-Rosaich,
 'G ithe féur agus cruineachd an fhuinn ;
 Rothaich iargalt a's Cataich,
 Tigh'n a nall le luchd-chasag a's lann,
 Iad mar mhiol-choin air acras,
 Siuhhal crìochan, charn, chlach, agus bheann.

Mo chreach ! tìr air an tainig,
 Rinn sibh nis clàr réidh dh'i cho lom,
 Gun choirce gun ghnàisich,
 Gun sìol taght' ann am fàsach na 'm fonn,
 Prìs na circ air an spàrdan,
 Gu ruige na spàinean thoirt uainn,
 Ach sgrios na craoibhe f'a blà dhiu,
 Air a crionadh fo barr gus a honn.

Tha ar cinn fo 'na choille,
 'S cigin heanntan a's gleannain thoirt oirnn,
 Sinn gun sùgradh gun mhaenus,
 Gun éibhneas, gun aitneas, gun cheòl,
 Air hheag hìdhe no teine,
 Air na stùcan an laidheadh an ceò,
 Sinn mar chomhachaig eile,
 Ag eisdeachd ri deireas gach lò.

ORAN VII.

ORAN EILE AIR LATHA CHUIL-FHODAIR.

LEIS AN DUIN'-UASAL CHEUDNA.

O ! gur mis' th'air mo chràdh,
 Thuit mo chridhe gu làr,
 'S tric snithe gu m' shàil o m' léirsinn.
 O ! gur mis, &c.

Dh'fhalhh mo chlaistinneachd uam,
 Cha chluinn mi sa'n uair,
 Gu mall na gu luath ni 's éihbinn.
 Dh'fhalbh mo, &c.

Mu Phrionns' Thearlach mo rùin,
 Oighre dligheach a' chrùin,
 'S e gun fhios ciod an tùbh a théid e.
 Mu Thearlach, &c.

Fuil rìoghail nam buadh,
 Bhi 'ga dìobairt sa'n uair,
 'S mac diolain le 'shluagh ag éiridh.
 Fuil rìoghail, &c.

Sìol nan cuilean a hha,
 Ga 'n ro mhath chinnich an t-àl,
 Chuir iad sinn' ann an càs na h-éigin.
 Sìol nan cuilean, &c.

Ged a bhuannaich sibh hlàr,
 Cha h' ann d' ur cruadal a bha,
 Ach gun ar shluaghainn' hhi 'n dàil a chéile.
 Ged a bhuannaich, &c.

Bha iad iomadaidh uainn,
 Dheth gach finne mu thuath,
 'S hu mhiste sinn' e ri uair ar feuma.
 Bha iad iomdaidh, &c.

Còig brataichean sròil,
 Bu ro mhath chuireadh an lò,
 Gun duine dhiu chòir a chéile.
 Còig hrataichean, &c.

Iarla Chrompa le sblògh,
 Agus Bàrasdal òg,
 'S Mac-'Ic-Ailein le sheòid nach géilleadh.
 Iarla Chrompa, &c.

Clann-Ghriogair nan Gleann
 Buidheann ghiobach nan lann
 'S iad a thigeadh a nall na 'n éight' iad.
 Clann-Ghriogair, &c.

Clann-Mhuirich nam huadh,
 Iadsan uile hhi bhuainn,
 Gur h-e m' iomadan truagh r'a leughadh.
 Clann-Mhuirich, &c.

A Chlann-Dòmhnuille mo ghaoil,
 'Ga 'm bu shuaitheantas fraoch,
 Mo chreach uile ! nach d' fhaod sibh éiridh.
 A Chlann-Dòmhnuille, &c.

An fhuil uaibhreach gun mheang,
 Bha buan, cruadalach, ann,
 Ged chaidh 'ur hualadh an am na téugbhail.
 An fhuil uaihbreach, &c.

Dream eile mo chreach,
 Fhuair an laimhseacha' goirt,
 Ga 'n ceann am Frisealach gasda, treubhach.
 Dream eile, &c.

Clann-Fhionnlaidh Bhraidh-Bharr,
 Buidheann ceannsgalach, ard,
 'Nuair a ghlaoidhte 'n *adbhans* a' dh' éireadh.
 Clann-Fhiunnlaidh, &c.

Mo chreach uile 's mo hhròn,
 Na fir ghasd' tha fo leòn,
 Clann-Chatain nan sròl hhi dhéis-laimh.
 Mo chreach uile, &c.

Chaill sinn Dòmhnall donn, suairc,
 O Dhùn Chrompa so shuas,
 Mar ri Alasdair ruagh na féile.
 Chaill sinn Dòmhnall, &c.

Chaill sinn Raiheart an àigh,
 'S cha hu ghealtair e' m hlàr
 Fear sgathaidh nan cnàmh 's nam féithean.
 Chaill sinn Raiheart, &c.

'S ann thuit na rionnagan gasd ;
 Bu mhath àluinn an dreach,
 Cha hu phàigheadh leinn mairt na'n éirig.
 'S ann thuit, &c.

Air thus an latha dol sìos,
 Bha gaodh a' cathadh nan sian,
 As an adhar hha trian ar léiridh.
 Air thus an latha, &c.

Dh' fhàs an talamh cho trom,
 Gach fraoch, fearunn a's fonn,
 'S nach hu chothrom dhuinn lom an t-sléibhe.
 Dh' fhàs an talamh, &c.

Lasair theine nan Gall,
 Frasadh pheileir mu 'r ceann,
 Mhill sid eireachdas lann 's hu hheud e.
 Lasair theine, &c.

Mas fìor an dàna g'a cheann,
 Gu 'n rohh Achan* 'sa chàmp,
 Dearg mhcirleach nan raud 's nam hreugan.
 Mas fìor an dàna, &c.

'S e sin an Seanalair mòr
 Gràin a's mallachd an t-slòigh,
 Reic e onoir 'sa chòir air eucoir.
 'S e sinn an, &c.

Thionndaidh choileir 'sa chleòc,
 Air son an sporain hu mhò,
 Rinn sud dolaidh do sheoid rìgh Seumas.
 Thionndaidh, &c.

Ach thig cuihhle an fhortain mu 'n cuairt,
 Car hho dheas na hho thuath,
 'S gheihh ar 'n eas-caraid duais na h-eucoir.
 Ach thig cuihhle, &c.

---

* Morair Seoras Moireach.

'S gu 'm bi Uilleam Mac Dheòrs',
 Mur chraoibh gun duilleach fo leòn,
 Gun fhreamh, gun mhangan, gun mheòirnean géige.
 'S gu 'm hi Uilleam, &c.

Gu ma lom bhios do leac,
 Gun bhean, gun bhràthair gun mhac,
 Gun fhuaim clàrsaich, gun lasair chéire.
 Gun ma lom, &c.

Gun sòlas, sonas, no seanns,
 Ach dòlas dona mu d' cheann,
 Mar bh' air ginealach Chlann na h-Eiphit.
 Gun sòlas, sonas, &c.

A's chì sinn fhathas do cheann,
 Dol gun athadh ri crann,
 'S eoin an adhair gu teann ga reuhadh:
 A's chi sinn, &c.

'S hi'dh sinn uile fa-dheòidh,
 Araon sean agus òg,
 Fo 'n rìgh dhligheach 'ga 'n còir duinn géilleadh.
 'S bi'dh sinn, &c.

ORAN VIII.

DEALACHADH A' PHRIONNSA
RI FIONNGHAL NIC-DHÒMHNUILL.

LE D. B. MAC-LEÒID.

AIR FONN.—“ *Eirinn gu bràth.*”

GU cladach a' chuain,
Ri fuar-ghaoth an anmoich,
Thriall Tearlach gun dealradh
Air allaban 'se sgèith ;
Gun reull air a bhroilleach,
No freiceadan a' falbh leis
Ach ainnir nan gòrm-shul
Bu dealbhaiche lèth.
Mar dhaoimean 'san òidhche
Bha mhaighdean fo thùrsa,
'Si cràiteach mu' Thearlach
Bhi fàgail a dhùthcha ;
Bu trom air a h-osna,
'S bu ghoirt deòir a sùilean
'Nuair chunnaic i'n iùbhrach
A' dlùthbadh ri tìr.

Bha ghealach a' tearnadh
Thar àirde nan stùc-bheann,
'S gathan gu siùbhlach
Air dlù-thonna 'leum ;
Ach ghrad thug i 'n aire,
'S mar òigh air a ciùradh
Chuir sgàil air a gnùis-ghil
De dhù-neoil nan speur ;

A's dh' fhalaich na reultan
 Iad féin anns a' ghorm-bhrat,
 Bha osna na gaoithe
 'Trom chaoidh na hha falhh lea,
 'S he gearan a' chuain
 An àm bualadh ri garbh-chreig :
 " Mo léir-chreach an Albainn
 'S ann mharhhadh na tréin !"

Sheas Flòraidh a's Tearlach
 Air tràigh nan tonn caoir-gheal,
 'S hu hhrist-chridheach aog-neulach
 'N aogas le cràdh ;
 Gun fhacal o 'm hilih
 Ach sìleadh gun chaochladh,
 'S iad aodann ri aodainn
 Air glaodhadh le gràdh !
 Ach thainig a' hhirilinn,
 'S i 'n ribhinn a thòisich,
 Le brist-ghuthan anmhuinn,
 Air seanachas gu dòimheach ;
 Mar chlàrsach 'sa teudan
 Gun ghleusadh gun òrdugh,
 Bha reull nam han òga
 Fo dhòrainn 's fo spàirn.

" A Thearlaich mhic Sheumais,
 'Ic Sheumais nan cùirtean,
 Mo leòn-sa do chrùn 'bhi
 Air ùmaidh gun euchd ;
 Mo leòn-sa na treun-laoich,
 Cha 'n éirich 's cha dùisg iad
 A trom-chadal dùint-shuileach,
 Udlaidh an éig !

Cha ghlac iad an lann anns
 A' chàmp ri uchd nàmhaid,
 Cha sgap iad fir Shasuinn
 Mar ashhuain 'sna hlàraihh,
 Cha'n fhaic iad do hhratach,
 'S cha ghlac iad air làimh thu ;—
 Ni sàile 's am bàs
 Bhur fad fhàgail o chéil

“ A Thearlaich mhic Sheumais,
 Mu dh' fheumas tu triall uainn,
 Gu'n coimhid do Thriath thu
 Bho fhiaclean nan daoì ;
 Gu'n stiùir e an iùhhrach
 Thar dlù-thonnan liath-ghlas,
 Gu réidh-shligeach, dian-shiùhhlach,
 Fìor-luath gu tìr !
 Gu 'm boillsg anns an òidhech' ort,
 Na soillsearan nàmhaidh,
 Gu h-iùlmhor ga d' ghiùlan
 Gu tùhh anns nach feum thu
 'Bhi t' fhògarach hrònach,
 Fo chòmhdach mar reuhalt,
 Aig allamharach éitidh,
 Neo-spéiseil gun chlà !

“ O ! Alha ! tha 'n t-àm aig
 Do cheannsa hhi dòrtadh,—
 Do Phrionns' uat air fhògradh,
 'S do laochraidh 'san uaigh ;
 Bì'dh crònan do phìobun
 A' sìor-dhiùltadh ceòil dhut,
 'S do chlàrsairean rò-mhilis
 Dòimheach gach uair :

Bi'dh cruitearan sgiathach
 Nam fìor-chrannaihh sàmhach,
 Cha dòirt iad an ceileir
 Am hroilleach mo Thearlaich,
 Cha dùisg iad na treun-laoich
 A dh'eug anns an àraich,
 'S cha mhosgail am bàs dhaihh
 Air àirdead am fuaim.

“ 'Se chuibhle dhol cearr oirnn
 A dh' fhàg sinn san àm so
 Fo smàdadh nan Gall
 Ann an calldachd na cùis';
 Na 'n rohh cothrom na Féinn'
 Aig na treun-laoich 'san teanndachd,
 Bu roinn-hhiorach lann daibh
 'Cuir nàimhdean an cùil :
 Mu'n d' fhaod iad 'hhi shìos
 Bhrùchd sian as na speuran,
 Gu trom-fhrasach, lom-sgaiteach,
 Steall-hhras 'nan eudann,
 Fo riasladh a's fiadh-hhuirich
 Iargalt nam beur-ghunn';—
 Cha d' fhaod na fir ghleusda
 Bhi reubadh le sùrd.

“ Ach soraidh, mo Phrionns', leat
 A dh' ionnsaidh na h-uaghach,
 'S mo hhannachd gach uair leat
 Fhir uasail nan sròl !
 Cha slànaich ri'm' aimsir
 Mo shearhh-lotan cruaidhe,
 'S cha dùisg mi bho smuairean
 Ri duan no ri ceòl :
 Bi'dh ùr-luibhean sàmhraidh

A' dàmh's' air an réidhleìn,
 A's càileachd gach dùil
 Mar is dù dhaibh n'an céitean,
 Ach domhs' cha 'n eil sòlas
 Ach dòrainn a's léireadh,
 Gun Tearlach mac Sheumais,
 Mo chéille n'am chòir !”

Ach stad i ; 's le 'ròs-bhilibh
 Phòg e a' mhaighdean,
 A' siabadh gu caoimhneil
 Na deuraibh o 'sùil ;—
 “ Glac sòlas, a Fhlòraidh
 Tha òganaich Fhràngach
 A dh' éireas neo-ghann leam
 A bhuannachd mo chrùin ;
 'S théid lasgairean fearg-ghlonnach
 Albuinn a' dhùsgadh,
 Le'n trusganan balla-bhreac,
 'S an armaibh math dùbailt ;
 Théid cath-thromp nan Garbh-chrìoch
 Le borb-sgreud 'sa bhùraich,
 'S bi'dh trùpairean ciùirte
 Gun lùgh anns gach cùil !”

Ach dh' fhàg e i caoineadh
 Na h-aonar air fàireadh,
 A's sheòl e 'sa bhàt' uaip
 A' fàsgadh nan dòrn :
 Bha' cliabh air a lionadh
 Le iargain a' sgàineadh,
 S i airtneulach, ànrach,
 Gun mhàran, gun cheòl ;
 Laidh fuar-dhealt na h-òidhch'
 Air a' mhaighdein ghlain àluinn,

'Sa' h-inntinn gu luaineach
 Air chuan mar ri Teàrlach,
 Cha 'n fhac i e tuille
 Gu 'bhuillean a phàigheadh,
 Ach mhiadaich a gràdh dha
 Gach là 'bha i beò!

ORAN IX.

MORAG.*

LUINNEAG.†

Agus hò Mòrag, na hò-rò,
 'S na hò-rè-ghealladh.

A M HÒRAG chiatach a chuil dualaich,
 Gur h-e do luaidh a th'air m'aire,
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ma dh'imich thu null thar chuan uaine
 Gum a luath a thig thu thairis
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S cùimhnich 'thoir leat pannal ghruagach
 'Luaigheas an clò ruadh gu daigheann.
 Agus hò Mhòrag, &c.

---

* Chitir anns an eachdraidh mar thainig Mòr mar ainm air a' Phrionns'.

O cha leiginn thu do'n hhuaille
 Ma salaich am huachar t-anart.
 Agus hò Mhòrag, &c.

De cha leiginn thu gu cualach
 Ohair thruaillidh sin nan caileag
 Agus hò Mhòrag, &c.

Gur h-ì Mòrag ghrinn mo ghuamag,
 Aig am beil an cuailean harr-fhionn.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S gaganach, hachlagach, cuachach,
 Ciahhag na gruagaiche glaine.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Do chùl peucach sìos na dhualaih ;
 Dhalladh e uaislean le 'lainnir :
 Agus hò Mhòrag, &c.

Sìos na fheòirneanaih mu d' ghuaillean,
 Leadan cuachagach na h-ainnir :
 Agus hò Mhòrag, &c.

Do chùl peurlach, òr-hhui, luachach,
 Timchioll do chluasan 'na chlannaih.
 Agus hò Mhòrag, &c.

A, Mhòrag ! gu'm heil do chuailean
 Ormsa na bhuaireadh gun sgainnir.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ge nach iarr mi thu ri d' phùsadh,
 Gu'm b' e mo rùn a hhi mar ruit.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ma thig thu rìthist am lùhaihh,
'S e 'n t-eug a rùin ni ar sgaradh.
Agus hò Mhòrag, &c.

Leanaidh ma cho dlù ri d' shàilean,
Sa ni bairneach ri sgeir mhara.
Agus hò Mhòrag, &c.

Shiubhail mi cian leat air m' eòlas,
Agus spailp do'n stroichd thar m' ain-eol.
Agus hò Mhòrag, &c.

Gu leanainn thu feadh an t-saoghail,
Ach thusa ghaoil theachd am fharraid.
Agus hò Mhòrag, &c.

Gu'n chuireadh air mhisg le d' ghaol mi ;
'S mear aotrom a ghaoir ta m' hhallaihh.
Agus hò Mhòrag, &c.

'S a Mhòrag ga'm beil a ghruaidh chiatach ;
'S glan a fiaradh thar do mhala.
Agus hò Mhòrag, &c.

Do shùil shuilbhear, shochedrach, `mhòdhar,
Mhireagach, chòmhnart, 's i meallach.
Agus hò Mhòrag, &c.

Deud cailce, shasda, na rìhhinn,
Snaite mar dhìsn' air a' ghearradh.
Agus hò Mhòrag, &c.

Maighdean hhòidbeach, nam hos caoine,
'S ìad cho maoth ri cloidh na h-eala.
Agus hò Mhòrag, &c.

Cìochan leuganach nan gucag,
 'S fàileadh a *mhusca* d'a h-anail.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ioma òigear a ghabh tlachd dhiot,
 Eadar Arcamh agus Manuinn.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ioma leannan a th' aig Mòraig,
 Eidir Mor-thìr agus Aruinn.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ioma gaisgeach de Ghàèl,
 Nach obadh le m' ghràdh-sa tarrainn :
 Agus hò Mhòrag, &c.

A rachadh le sgiath, 's le clàidheamh,
 Air bheag sgàth gu bial nan *cannon* :
 Agus hò Mhòrag, &c.

Chunnardaicheadh dol 'nan òrdaibh,
 Thoirt do chòrach, 'mach a dh' ain-deoin.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S iomadh àrmunn làsdail, treuhach,
 Ann an Dunéideann, am barail,
 Agus hò Mhòrag, &c.

Na faiceadh iad gnè do dhuais ort,
 Dheanadh tarrainn suas ri d' charraid.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Mo chinnt' gun dheanadh leat éridh,
 Do Chauptin fein Mac-'Ic-Ailein :
 Agus hò Mhòrag, &c.

Gu'n theann e roi' ro chàch riut,
 'S ni e fàst e, ach thig thairis :
 Agus hò Mbòrag, &c.

Gach duine, tha 'n Uihhist a Mùideart,
 'S an Arasaig dhù-ghorm a bharraich ;
 Agus hò Mhòrag, &c.

An Cana, an Eige, 's am Moror ;
 Reiseamaid chorr ud shiol Ailein !
 Agus hò Mhòrag, &c.

'N am Alasdair,* is Mhontròis',
 Gu 'm ha bbòchdain iad air Ghallaibh.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Gun d' fbairich là Inbher-Lòchai,
 Co bu stròicich ann le lannaih.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Am Peairt, an Chill-Saoidh, 's an Allt-éireann,
 Dh' fhag iad reubalaich gun anam,
 Agus hò Mhòrag, &c.

Alasdair mor Ghlinne-Comhann,
 'S bragaid coimbeach Ghlinne-garadh.
 Agus hò Mbòrag, &c.

Mar sin is an t-àrmunn Sléibhteach,
 Ge d' a tha e-féin 'na leanamh.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Db'éiridh leat a nall o'n Rùdha,
 Antrum lù-cbleasach nan seang-each.
 Agus hò Mhòrag, &c.

---

* Alasdair Mac Cholla Chiotaich.

Dhruideadh, na Gàeil gu léir riut,
 Ge b' e dh'éiridh leat no dh'fhanadh.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Shuath, deich mìle dhiu air clé-dhuibh,
 An cogadh Rìgh Séurlas nach maireann.
 Agus hò Mhòrag, &c.

'S ioma clò air 'n tug iad caitean,
 Eadar Cat-taobh, agus Anuinn.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Bha càch 'diulta' teachd a luagh dhuibh,
 'S cbruinnich iad-san sluagh am pannail,
 Agus hò Mhòrag, &c.

A rì! bu mhath 's an luagh-làmh iad,
 'Nuair a thàirneadh iad na lannan!
 Agus hò Mhòrag, &c.

H-uile clò a luaigh iad riabh dhuibh,
 Dh'fhag iad e gu ciatach daigheann:
 Agus hò Mhòrag, &c.

Teann, tiugh, daigheann, fite, luaite,
 Daite ruadh, air thuar na fala.
 Agus hò Mhòrag, &c.

Greas thairis le d' mhnathan luaighe,
 'S théid na gruagaichean-sa mar riu.

ORAN X.

DO MHORAIR MAC-SHIMIDH CEANN-CINNIDH NAM FRIS-
EALACH, A DHI-CHEANNADH ANN AN SASUINN.*

LEIS A' BHARD CHEUDNA.

AIR FONN—"Hap me with thy Petticoat."

S LIONMHOR blanc a th' againne
 Am Breatuinn suas ri lionadh,
 Neach deantair gun ghnìomh chlàidhean,
 Gu ceart gu bràch a sgrìobhadh ;
 Gur h-ann diù ar n-àilleagan,
 Ard àrmunn sin na rìoghachd ;
 Mac-Simidh mòr a bhàsaicheadh,
 Le Pàrlamaid na mi-rùin.

Mo chion an t-ùrla bhlà-mhaiseach,
 Bha cruaidh a's tlàth 's na tioman ;
 Air réir 's mar bhiodh an t-aobhar ann,
 Bu stàillinn bu phrìomh mhéin dut :
 Bu bhras ri uchd do nàmbad thu,
 'Nuair thàirnte na lainn lìobhta ;
 Bu bhàigheil caoin ri d' chàirdean thu,
 Gun àrdan ach an-ìosal.

---

* Chuireadh Mac Shimidh gu bàs sa mhìos Mhàirt 1747. Bha e cho lag le aois is gu'm b'éigin da còmhnaidh dithis fhaotainn mu'n do dhìric e an sgàlan-casgairt. Bha e 'g amharc mar nach biodh fiamh sam bith air roi 'n bàs. Dh'fheuch e faobhar na tuaighe le mhedirean, agus thuir e gu'm bu dòigh leis gun robb i air deagh ghleusadh airson a' gnothach, an deigh siu chuir e a làmh na phòc agus thug e mach deich *genidhean* a thug e do'n fhear-chasgraidh, agus dh'iarr e air obair a dheanamh gu neo-sgàthach, misneachail agus a bhì cùmseach ; amaisgeil, gu'm biodh e ro-dhiùmbach air na'm beubanaicheadh e a ghuailean leis an tuaigh, an sin lùb se e'ìn slos air an ealaig, agus chuir am fear-casgraidh an ceann deth le aon bhuille !

Bu bheartach an taigh stòrais sin,
 De ghliocas còrr bha prìseil;
 So sgar tuagh an rògaire,
 O'n choluinn chòir hha rìoghal :
 Braon bu lugh de thròcaireachd,
 A dh'òrduich Dia na fìrinn
 Cha n-eil an uchd an fheòladair,
 Mac-Dheòrs sa ris an strìopaich.

O hhalach sin Dhun-healaich ud !
 Searhh shaileir nan cam dhiùidean,
 Gu 'n stùr thu 'n reulla-lainnearach,
 F'a thuath hu hharand iùil duinn ;
 Ma gheibh thusa mathanas,
 'Na d' pheaca-hrath gu'n sgiùrsadh,
 'S cinnteach leam gun shàbhaladh,
 Do làn dearbh-hhràthair Iùdas.

T-fhìor mhaighistear cliù-thoilteannach,
 Le foill gu 'n d' rinn thu phògadh,
 Gu smàl chuir air na foinealaih,
 An daoimon sin dheagh Lobhat :
 Och ! 's Iudasach an t-sloitearachd,
 A rinn thu air bbrìob òir oirn !
 Gur h-ioma' neach a dh' fhoineicheas—
 “ Co 'n troiteir rinn an dò-hheirt ? ”

O Leug nam huadban soilleire !
 Fhìor cheann-iùil gach deagh sheanchais !
 Bu lìonmhor cuibhil ghoireasach,
 Chinn sgoinneil ann a t'eanachainn :
 Ri cogadh hha thu misneachail,
 Deagh-ghibteannach àrd-mheanmnach ;
 An sìth bu treòrach gliocas dut ;
 'S b' fhìor phiseachail do leanhhain.

Fìor mhìre geal na cruaghach thu,
 'S a chruadal nach d' rinn lùbadh;
 Gun dad de mheasgadh truailidh,
 Na d' mhéin uasail deas na fùirneis;
 Bu cho sean do hhualadhs',
 Agus suaicheantas do chùinnidh,
 'S nach Crìodaidbean chuir tuairgneadh ort,
 Ach sluagh sin *Bhelsibùba*.

O Reulla geal na cùirtealachd !
 Chian lan do shùrd garg rìoghail;
 Thug gràdh do'n Tearlach Stiùhhartach,
 'S hha dùrachdach d' a shìnnis;
 Gu 'n thuit thu a d' mhartoir cùramach,
 A's leth a' chrùin 's do rìoghachd:
 'S t-anam glan air ùmhlachadh,
 Thug thu do Dhia na fìrinn.

Gur grinn am hàs ri 'n d'fhuirich thu.
 'S a dh'fhuilig thu gu ciatach;
 Gur mòr na gihhtean hunailteach,
 Sèamb, furasach, thug Dhia dbut,
 'Nuair liuhhair thu gu furanach,
 Do chorp a ghuin 'sa riasladh;
 Le d' ehreideamh daigheann, curaideach,
 Do mhuineal do na biastan.

Och, och ! na leoghain thréihheach sin !
 'S na spioraid threuna, chruaghach,
 'Nach hogaich bàs gu eugcoir iad;
 Croich geuragan, no tuaghan;
 Och 's glòrmhor, glan, ard éihhneasach !
 'N ais-éirigh san là-luain sin,
 'S Deòrsaich 's crith le déisinn orr',
 A réicill as na h-uaignean.

'S lionmhor caobhan cubhraidh mear,
 'S bras sbiublachain na t-fhion-fhuil,
 Nach ruig mi leas bhi 'g ùracbadh,
 Sgrìobh ùghdair sìos do fhriamhach ;
 Fuil Stiùbhartach a chrùin ud,
 Air a dùbladh na d' chorp prìseil ;
 'S gach fuil a 's uaisle fùranan,
 Gu léir 's fù 's an rìoghachd.

Gur barail a measg mhucairean
 Nach eil biadh mhuc 's an t-saogbal,
 A dh'fhàgas cho lom-luchdmbor iad,
 'S ebo sultmhor ri feòil dhaoine :
 Tha Deòrs a 's a chuid uirceanan,
 An déis na mhurt e dh'uaislean,*
 An muineil cho garbh sturrauda,
 'S gur gann is urra' tuagh annt'.

Tha sgairtcachd glaothaich dìodhaltais,
 Ard dlù, mar bha fuil Abel,
 O chreuchd nam Martoir cliùiteach ud,
 Thig gort, 's sgiùrs, 's plàigh oirbh ;
 Air gach ball do 'n t-*iuiri* ud,
 A shuidh an cùirt d'an dètheadh ;
 Gach fianais fheallsa dhùbailte,
 Gu sgiursar e trì-filte.

* Chaidh mu thuaram ceithir fichead fear de na h-uaislean a bh' ann an cogadh Thearlaich a ghlacadh tacan an deigh blàr Chuil-Fhodair agus an cur gu dìth anu an Sasuinn ; B'iad na h-urrachan a b' airde dhiù sin Iarla Chillmarnoc, Iarla Chrompa agus Morair Bhaile-Morino. Chum a nochdadh do'n leughadair cho cruaidh bhruideil sa chaidh buntain ris na h-uaislean sin cuiridh mi stòs an so a' bhinn bàis a thug ard mhorair-dearg Shasuinn a mach 'nan aghaidh :—" Is e breathanas an lagha, agus a tba 'n " t-ard-mhòd so a luthachadh mar dhioladh, gu'm bi sibhsa Uilleam " Iarla Chill-Màrnoc, Seòras Iarla Chrompa agus Art Morair " Bhaile Morino, gach duine agaibh air bhur pilleadh air ais do " phrìosan an Tùir as an tainig sibh ; agus às an àite sin feumaidh " sibh a bhi air bhur giulain gu ionad a' cheusaidh, agus a bhi air " bhur crochadh air mhuineal, ach cha bli gus am bi sibh " màrbh, oir feumaidh sibh a bhi air bhur gearradh sìos màrbh : " an sin feumaidh bhur n-innidh a bhi air a thoirt asaibh ! agus

O ! 's garbh a dhialar fàst so,
 Air amhaichean nan *reubal*,
 'Nuair thig am Prionnsa fathachas,
 'S fearg chathanach na eudann;
 Le faobbar a lainn crathanaich,
 Gu sgathar sìos gu feur iad;
 Bi'dh croich, is tein' is claidbeamh ribh,
 Gun fhaighidinn d' ar ceusadh.

Càr deas do 'n chuibhle bbàmhoir-so,
 'S na fuilig àr do Crìosdaidh;
 Thoir as an Eiphid sglàmhaich sinn,
 Gu fonn Chanàan prìseil;
 Air neo, sgrios rìgh Pharo so,
 Le claidheamb, plàigh, a's griosach;
 'S cuir Maois a's armait thàbhachdach,
 Thoirt bàirlinn d' a bheir cìs deth.

Tha sinne déis ar sàracbaidh,
 Ar nàraich' 's mòran sgìos oirn;
 An dràbhag a ta màireann d' inn,
 Air feadh nan càrn air sìothladh;
 Le mheud 's tba dh'fhàmb ro'r nàimhdibh oirm,
 'G ar sealg a gbnà 's na h-ìnnsean:
 Gu 'n d' inn iad tràillea granda dh'inn.
 O ! Thearlaich fair reliobha.

“ a bhi air a losgadh roi làthair bhur gnùis, an siu feumaidh 'ur
 “ cinn a bhi air an sgaradh o 'ur cuirp agus a bbi air an roinn
 “ 'nan ceithir ceathraidhean; chum an deighe sin gun dean an rìgh
 “ ribh mar chi e iomeluidh. Agus gun robb an Dia uile-cumhacbd-
 “ acb tròcaireach do hbur n'anmanan!” Dh'fhuilig Iarla Cbill-
 Marnoc, agus Morair Bhaile-Morino am bàs do réir na binne oilteil
 so, ach shuair Iarla Chrompa mathanas a' chrùin. Bba Ban-Iarla
 Chrompa torrach san àm 'san tugadh binn a còmpanaich a mach
 agus hha i ann an teanntaich cho mòr is nach robb i tiormachadh
 sùil a latha no dh'òidheche, agus 'nuair a rugadh an leanabh a bh'
 air a giùlan (Agusta) bha dealhh tuagh-chasraidh air cùl a muineil,
 a thaobh an 'uabhais a hh' air a' mhnaoidh uasail chur ro'n hhas
 oillteile a bhasa cuir air na h-uaislean Albanach a dh'éirich le Tear-
 lach. Bha Augusta pòsta ri Sir Uilleam Moireach, Uchd-oir-thìre.
 Bha dealhh na tuaghe r'a fhaicinn air a muineal cho fad 's bu beò i
 cho nadurrach 's ged a hhiòdh i air a tarrainn le fìor dhealhhadair.

ORAN XI.

A RINNEADH SA' BHLIADHNA 1746.

LEIS A' BHARD CHEUDNA.

AIR FONN.—“ *Let history record.*”

S FUAR fearrshionnach gach lò,
 Gach òidhche dorcha, doinnionach ;
 'S tùrsach donn gach lò,
 Mortaidh trom le ceò :
 Ach mosglaibh suas a shlòigh.
 'S ar n' airsteal trùsaibh chum an cairsteal',
 'S carstaibh uaibh ar bròn :
 Tha léig ri muir 's ri spéir,
 Ri bhì aig *Æolus*, 's aig *Neptun*,
 'S thig gach tlachd na déigh.

Thig soirionn leis an Rìgh
 Teichidh sneachd is éireadh uainn
 Fògrar dòireann shian,
 Thig sòlas, falbhaidh pian
 Gach seòrsa de gach fìon,
 Thig o'n Fhraing na thunaichean ;
 'S gu caisg sinn uil' ar n-lòt :
 Gheibh sinn tuil' d' ar miann,
 'S m'ar nàimhdean dh' fhàg sin uireasach,
 S' dlù chuireas sinn ar lìon,

O sheanachainean nan Clann,
 Suas deanaibh eachdraidh éifeachdach !
 O sheanachainean 's an àm,
 Glacaihh dubh a's peann !
 So a' bliadhna chòrr,
 'San tig a' ghrian le meò-bhlàs blathor
 Le gathan chiatach òir :
 Bì'dh driùchd air harr an fheòir,
 Bain' is mìl gun luach, gun mhargadh,
 Airgead agus òr.

Na gahhaibh sìth o Dheòrs',
 Le 'r dòchas neartmhor, fìrinneach ;
 Creideibh dìan 's a chòir,
 Gu 'n tig *relibh* ni's leòir ;
 Na biodh ar dòchas fann.
 Gur h-ann a réir mar chuireas sihh,
 A hhios ar buinig ann :
 O fuirichibh a Chlann,
 'S chì sibh 'ur n-uil' uireashuidh,
 D'a bhuinig le cruathas lann !

Ciod e do chearts' air crùn,
 Ach adhairceach bhi sparradh ort?
 'S co sean ri d' chòir o thùs,
 Brìos òr-cheaird hha'n *Renfriù* :
 Ach bha aon-faileis ann,
 De thrustur de dh' *achd* pàrlamaid,
 A dh' fhoil an crùn ma d' cheann :
 Ach tog so leat 'na d' sgéith ;
 An t-Uilleam rinn an t-*achds'* dhut,
 Gu 'm b' ea-coireach e-féin.

Dean aithre thùrsach gheur,
 'S grad thoir air ais na th' agad uat ;
 Dean aithre ghuineach 's géill,
 'S le bròim bruic toilich t'fheum :
 Cum agad do chuid féin,
 'S leig uat còir an atharraich,
 Gun chladheamb gun dad sreup ;
 Dia, daoine', is nàdur treun,
 Bi'dh ann a léig mu'n òighr',
 Thoirt dachaigb, choibhris ceart a threud.

Craobh-sheanchais teaghlaich rìgh,
 Na h-iocharain bi'dh eòlach uimp' ;
 Craobh-sheanchais teaghlaich rìgh,
 Bi'dh *map* dh'i 'n iomadh tìr ;
 'S ma chuirear car am bidh toinn,
 'S an t-snàithean dhireach òighreachdail,
 Gu 'n toir fainear an fhoill ;
 Ach gairmidh Dia le sgoinn,
 Chum an ionaid dhleasanaich,
 Ceart oighre deas an loinn.

Cha n-eil an leith-sgeul ann,
 Ach saobhadh fann mì-dhiongmhalta ;
 'S i 'n eugcoir shoiller th' ann,
 Do neach a bheirte dall :
 Ma 's creideamh an aon chùis,
 Cbionn nach d' fhuair e oideachd,
 Anns an teagasg a rinn Lùth ;*
 O ma 'm b' e sin an càs !
 Cuim na chuir sibh shì-seanair,
 Cho mi-rùineach gu bàs ?

---

* Martin Luthar.

Cha n-eil ar goal d'ar rìgh,
 Ach mar air an t-siùrsaich choitcheannta ;
 'S cuglach staid ar Rìgh,
 Cuairt thoirt d'a 's bhi sgèth :
 Gu 'n d'fhogair sibh e rìst'
 Le'r n-ìomluas sliochd a' mhartoir sin,
 Le as-caoineachd ar crì ;
 'S na dheigh sin gun tug oghachan,
 Do dh' Anna crùn a sinnsearachd,
 Gu 'n phuinseinich sibh luath.

O 's caol na teud a Dheors' !
 Air na shéinn thu gu trì rìoghachdan ;
 Gur mealta an t-achd le 'n chleòc,
 Iad thusa, 'na d' rìgh oirnn ;
 Tha leth-cheud pears' ìs còrr,
 Is faigse fuil is tagraidhean,
 Na thusa sa'n Roinn-eòrp ;
 Bu leath-oireach lag, cam,
 Am miar boireann o na bhuineadh tu,
 B' fhior iomallach 'sa chrann.

O 'n culluch sin Rìgh Deòrs',
 Mac na craine Gearmailtich !
 'S e chàirdeas rinn 's a dhàimh,
 Gaol fithich air a' chnàimh ;
 Gu 'n d'fheann e sinn o'r béin ;
 Ghlac a's chreach an cealgaire,
 'S gu 'n mhàrhh e sinn gu léir ;
 Na daoine cha leis féin,
 'S ann uime sin gur coma leis,
 Go d' phronnamaid a chéil'.

An leanabh nach leis féin,
 Ge d' dheanta da leath chothrom dheth,

Cha tiomaichd e le phéin ;
 A chrì' gun tlùs, gun deur
 'S amhuil sin mar tha,
 Ge d' chuir' a h-uile Breatuinneach,
 Gun mhéin, gun chead gu bàs ;
 O nach leis féin am pàist,
 Cha ghluaist' a neach nach b'athair ha,
 Gu fàbhar na gu hàigh.

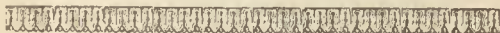
Greos ort a Sheumais chaoimh,
 'S tu 's rìgh 's is a athair talmhai' dhuinn
 Fo'n adhar nèamha naomh' ;
 Gahh tlùs ri d' chlainn 's hi caoin :
 'S o 's leat féin a chlann,
 Cuir casg air croìch 's air geuragan,
 Tha reuhadh dhinn nan ceann ;
 'S cuir do threud fo lann ;
 'S na leig a hhi d' ar geur-leanmhuinn,
 Feadh garbhlaich, sléibh, a's bheann.

Mo chionsa Seurlas ruadh,
 Ceart oighr' an fhior rìgh dbleasannaich ;
 Chad toir sinn dutsa fuath,
 Gus 'n cuirear sinn 'san uaigh ;
 Cha dean croich no tuagh,
 Glacaireachd, no creachannan,
 Gu hràch ar stracadh uat ;
 Tha 'n dig ud ceangailt shìos,
 An caigeann ris gach annam dhinn,
 Cho daigheann ri Beinn-shiant'.

Och ! a Rìgh nan dùl,
 Ne leigs' neart a ghnà thar cheart ;
 Ach aon Dia 'ta d' thriùir,
 'S ann dut is léir gach cùis !

Tog dhinn a mhuc s'a cùingh,
 'S a h-àl breac, brothach, uirceanach
 Le'n cuid chrom-shoc thar tuinn ;
 'S cart gu glan *White-hall*,
 Air chinn an teughlaich rìoghail sin,
 Bha finnsir ann an tàmh !

 Rinn Mac Mhaighstear Alasdair an t-òran so agus an dà òran a leanas an deigh latha Chuil-Fhodair air dha féin agus d'a bhràthair, Aongas beag mac Mhaighistear Alasdair a bhi ga'm falach ann an còsan chreag Cheann-loch nan uamh.

ORAN XII.

MAR GU'M B'ANN EADAR AM PRIONNSA AGUS NA
 GAIDHEIL.

LEIS A BHARD CHEUDNA.

AIR FONN—“*Good night, an' joy be wi' you a'.*”

AM PRIONNSA.

MILE marbhaisg air an t-saoghal,
 'S carach baoghalach a dhàil;
 Cuibhl' an fhortain oirn' air caochla,
 Cha do chleachd sinn moim ro' chàch ;
 Tha sinn a nis' air ar sgaoileadh,
 Air feadh ghleann, a's fhraoch-beann àrd ;
 Ach tionailidh sinn fòs ar daoine,
 'Nuair a dh' fhaodas sinn gu blàr.

Misneach mbath a mhuinntir ghaolach,
 'S gabhaidh Dia dhuinn daonnan càs ;
 Cuiribh dòchas daigheann, faoilteach,
 Anns an aon Tì ni dhuinn stà :
 'S buanaichibh go rìoghail, aorach,
 Traisgeach, ùirneach, caoineach, blà ;
 'S bithidh dìleas chàch a chéile,
 'S duinear suas ar creuchdan bàis.

Ach 's feadar dhomhs' a nis' bhi falbh uaibh,
 A Ghàèlabh calma mo ghràidh :
 Bu mhòr m' earbsa' as ar fònadh,
 Ge do dh' fhònadh dhuinn 's an àr,
 'S iomad ana-cothrom a choinnich
 Sinn, 's an choinnidh bha gun àgh :
 Ach gabhaidh mis' a nis' mo chead dhibh,
 Uine bheag : ach thig mi tràth.

Leasaichidh mi fòs ar callsa,
 'Churaidhnean gun sheall, gun sgàth ;
 A dhìlse, dhliodbach, rìoghail, threuna,
 A dheanadh euchd ri uchd nam blàr :
 'S cinn a's coluinn chuir o chéile,
 Sinn', 's sibh-féin a sgaradh fàs ;
 Ach togaibh suas ar misneach gleusda,
 'S cuiream féin r' ar creuchdan plàs.

NA GAEL.

A Mhuire sinn ta air ar ceadadh !
 Air dhì céille, sinn gun chàil :
 Tearlach Stiùbhart Mac Rìgh Sèumas,
 A bhi na éigin anns gach càs :
 Gur h-e sin a rinn ar léireadh,
 Gur h-e's féudar dh'a gu'm fàg :
 Sinn na dhéigh gun airm, gun éideadh,
 Falbh 'n àinm Dhé ; ach thig a ghràidh.

Ar mìle beanachd na d' dbéigb,
 'S Dia do d' ghleigheadh anus gach àit' :
 Muir a's tìr a bhi cho réidh dhut :
 M' ùrnaigh gheur leat féin os n-àird ;
 'S ge do sgàr mio-fhortan deurach
 Sinn o chéile, 's ceum ro'n bhàs :
 Ach soraidh leat a mhic Rìgh Seumas,
 Shùigh mo chéille thig gun chàird.

Chaill sinn ar stùir, 's ar buill-bhairte ;
 Thugadh uainn ar n-acair-bàis :
 Chaill sin ar cùmpaisd 's ar cairtean,
 Ar reill-iùil 's ar heachd gach là :
 Tha ar cuirp gun chinn, gun chasan,
 Sinn mar charcaisich gun stà :
 Ach gabh thus' a ghràidh do t'astar,
 Dean gleas tapaidh 's thig gun dail.

AM PRIONNSA.

Beannachd gu léir le Clann-Dòmhnuille,
 Sibh a dh' fhoirinn orm 'n-am' chàs,
 Eidir eileanan, a's mhòr-thìr,
 Lean sibh deònach, rium gach trà :
 'S iomadh beinn, is muir, is mòinteach,
 A shiubhail sinn air chòrsa bàis ;
 Ach theasraig Dia sinn air fuar-fhòirneart,
 Nan con sròn-ghaoth' 'bha ri 'r sàil.

Sibh a rinn fo làimh an Trionaid,
 Mis' a dh'ion o mhi-rùin chàich :
 Mo dhearg nàimhdean neartmhor, lìonmhor,
 Chuir a lion feadh ghleann a's àrd.
 A mhead 's a thaisbean sibh d' ar dìlseachd,
 'S còir nach dìch'nich gu mi bràch ;
 A bharr, gur sibh is luaithe shìn rium,
 Toic air tìr 's an talamh ard.

NA GAEL.

Ochan ! ochan ! cruaidh an dearmad,
 Bhi 'g ar tearbadh uat gu'n bhàs
 B'e 'n fhoir éibhinneachd, 's am beartas,
 Bhi d' a t'fhaicinn gach aon là :
 Bi'dh ar rüisg lan tìm a' frasadh ;
 Ar cridh' lag-chùiseach gun chàil,
 Gu 'm pill thus' a rìst air tais oirn.
 Beannachd leat le neart ar gràidh.

AM PRIONNSA.

O ! tiormaichidh-sa suas ar sùilean,
 'Chomuinn rùnaich 'fuair ar cràdh,
 Bi'dh sibh fàs, maoineach, mùirneach,
 'N 'ur gàrd dùbailt' mu *White-hall*,
 'Nuair a bhi's an *reabal* lùbach,
 Rì bog chrùban feadh nan càrn,
 Gu 'm bi sibhs' an caithream cùirte,
 Lsadail, lù-chleasach, làn-àigh.

ORAN XIII.

AM BREACAN UALLACH.

LEIS A' BHARD CHEUDNA.

LUINNEAG.

Hè 'n clò-dubh,
Hè 'n clò-dubh,
Hè 'n clò-dubh,
B'fhearr am breacan.

B' FHEARR leam breacan uallach,
Mu' m ghuaillean, 's a chuir fa m' acblais,
Na ge do gbeibhinn còta,
De 'n chlò is fearr thig á Sasgunn.
Hè 'n clò-dubb, &c.

M claochan féin an t-éideadb,
A dh' fheumadh an crios da ghlasadb,
Cuachanach an éileidh,
Deis éiridh gu dol air astar.
Hè 'n clò-dubb, &c.

Eileadh cruinn nan cuachan,
Gur buadhach an t-earradh gaisgeich ;
Shiùbhlainn leat na fuarain,
Feadh fbuar-bheann, 's bu gbasd' air faich tbu.
Hè 'n clò-dubb, &c.

Fìr chulaidh an t-saighdear,
 'S neo-ghloiceil ri uchd na caismeachd ;
 'S ciatach 's an *adbhans* thu,
 Fo shrantraich nam pìob 's nam bratach.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

Cha mhios' anns an dol sìos thu,
 'Nuair sgrìobar á dhuille claiseach ;
 Fìor earradh na ruaige,
 Gu luathas a chur anns na casan !
 Hè 'n clò-dubh, &c.

Bu mhath gu sealg an fhéidh thu,
 'N àm éridh do 'n gréin air creachunn ;
 'S dh' fhalbhainn leat gu lòghar,
 Di-dòmhnach a dol do'n chlachan.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

Laidhinn leat gu cearbail,
 'S mar earbaig gu 'm briosgainn grad leat,
 Na b' ullamh air m' armachd,
 Na dearganach 's mosgaid ghlagach.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

'N àm coillich a bhì dùrdan,
 Air stùcan am madainn dhealta.
 Ba ghasda t'fheum 's a chùis sin,
 Seach mùtan de thrustar casaig.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

Shiubhlainn leat a phòsadh,
 'S bharr fèòrnan cha fhrosainn dealta ;
 B' i sid an t-sunach hùoidheach,
 An òg-bhean bha mòran tlachd dh'ì.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

B' aigeanteach 's a' cboill' thu,
 D'a m' cboireadb le d' bblàthas 's le t-fhasgath.
 O cbatbadh, is o cbrìon-cbur,
 Gu 'n dìonadh tu mi ri frasacbd.
 Hè 'n clò-dubb, &c.

Air t-uachdar gur sgiambach,
 A laidheadh a' sgiath air a breacadh ;
 'S claidbeamb air chrios ciatach,
 Air fhiaradh os ceann do phleatan.
 Hè 'n clò-duhb, &c.

'S deas a tbigeadh cuilbhear,
 Gu suilbheara leat fo 'n asgail ;
 'S a dh' ain-deoin uisg' a's urchaid,
 Na tuillbbeum gu 'm biodh ar fasgath.
 Hè 'n clò-dubb, &c.

Bu mbath anns an òidhch' thu,
 Mo loinn thu mar aodach-leapa :
 B' fhearr leam na 'm brat lìn thu,
 Is prìseile thig á Sasuinn.
 Hè 'n clò-duhb, &c.

S' boganta, grinn, bòidheach,
 Air banais a's air mòd am breacan ;
 Suas an t-eileadh-sguaihe.
 'S dealg-guaille a cuir air fasdaidh.
 Hè 'n clò-duhb, &c.

Bu mbath an là 's an òidhch' thu,
 Bha loinn ort am beinn 's an cladach,
 Bu mhatb am feachd 's an sìtb thu :
 Cha rìgh am fear a cbuir às dut.
 Hè 'n clò-dubb, &c.

'S i 'n fhuil bha 'n cuisl' ar sinnsir,
 'S an innsinn a bha 'n an aigne,
 A dh' fhagadh dhuinn' mar dh'leab,
 Bhi rioghail,—O! sin ar paidir.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

Mallachd air gach seòrsa,
 Nach deònaicheadh fòs dol leat-sa,
 Co dhiù bhiodh aca còmhach,
 No còmhruiste lòm gu 'n chraiceann.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

Mo chion an t-òg fearragha,
 Thar fairge chaidh uainn air astar :
 Dùrachd blà do dhùthcha,
 'S an ùrnaigh gu lean do phearsa.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

'S ge d' fhuair sibh lamh-an-uachdar,
 Aon uair oir'n le scòrsa tapaig,
 An *donus* blàr ri bheò-sa,
 Ni feòladair tuille tapaidh.
 Hè 'n clò-dubh, &c.

ORAN XIV.

ORAN AILEIN.

LUINNEAG.

Hùg ò ho-ri ho hoireannan,
 Hug ò ho-ri 's na hì ri hù ò,
 Hithill ù hùg oireannan,
 Hù o ho ri hùg oireannan!

AILEIN, Ailein, is fad an cadal,
 Tha'n uiseag a' gairm 's an là 'glasadh,
 Griana a'g éiridh air an leacainn,
 'S fada bhuaam fhìn luchd nam breacan.
 Hug o ho-ri, &c.

Ailein duinn gabh sgoinn 's bi g' éiridh,
 Tionail do chlann, cùimbnich t-fheum orr.
 Bi'dh Alba mhor fo bhinn bhéisdean,
 Mar a dion a muinntir féin i.
 Hug o ho-ri, &c.

Bheir iad Mòrag* mhìn air éigin,
 'S eagal leam gu'n dean i géilleadh,
 'S gu'm bi sliochd gun an còir féin ac.'
 De Bhreatann mhòr no de dh-Eirinn.
 Hug o ho-ri, &c.

'Mhòrag na'm faicinn t-fhear-ceusaidh,†
 Ge b' ann air càbhsair Dhùn-Eideann,
 Thàirginn na lainn chaola, gheura,
 'S dh-fhagainn fhìn e màrbh gun éiridh.
 Hug o ho-ri, &c.

* Prince Charles.

† The Duke of Cumberland.

ORAN XV.

AN AGHAIDH AN EIDIDH GHALLDA.

LE IAIN MAC CODRUM.

THA mi cràiteach tinn,
 'S tha mi sgèth làn dochair;
 Ceangal air mo bhuill,
 Cha deann mi ceum coiseachd;
 Mallachd air an rìgh
 Thug am breacan dhinn,
 Guidheam air beul-sìos!
 On a shìn e'n t-osan
 Ged tha 'n stocain fada
 'Se na chochall farsuinn
 B'annsa 'n t-osan gearr
 'Nach biodh réis on t-sàil 's o'n ghartan.

Dh' orduich thu ar còt'
 Bhi na sheòrsa casaig,
 Luthaig thu ar brògan;
 'Bhi leòn ar casan,
 Mheudaich thu ar cìs,
 'S lùghdaich thu ar ni,
 Dh' fhàg thu sinn gun phrìs,
 Cha'n-eil dìreadh againn,
 Thug thu dhuinn a' bhriogais
 Theannaich thu ar n' easgaid
 B'annsa 'm breacan sgaoilte,
 Aodach aotrom, sgiobalt.

'S olc, a' chulaidh òidhche
 Bhi 'n luib na casaig
 Cha'n fhaigh sinn cäs a shìneadh
 'S cha'n fhaigh sinn cadal
 B' fhearr an sòlas inntinn,
 Na deich slatan aon-fhilt
 Chuireadh sinn 'san éile
 'Nàm éiridh sa' mhadainn,
 Sud an t-aodach dreachmhor
 'Chumadh gaoth as fras uainn
 Mallachd an da shaoghail
 Do'n aon a' chuir as e !

Cha 'n eil culaidh shàmhraidh,
 'S fearr na'm breacan
 Tha e aotrom fonnmhor
 An àm an t-sueachda,
 Bha e greis mar chòmhdach
 Aig na gaisgeich lòghmhor
 'S acaineach an còmhradh
 O' nach eil e aca ;
 Culaidh bha cur fasgaidh,
 Air gach Gàèl gasta,
 Ri ! bu mhòr am beud
 Le hleid a chuir á fasan.

Cha'n fbaca tu mac màthar,
 Air sràid no faiche,
 'S deise na mac Gàèil
 Bu shàr-mhath pearsa
 Breacan air de'n fhéileadh,
 'S claidheamh air chul sgéithe
 Le dhagachan cho gleusta
 'S nach éisd iad sradag

Sgiath air guala ghaisgeich
 Cuilhhear caol fo achlais,
 Cha'n eil Gall san t-saoghal
 Nach caochladh ri fbaicinn.

'S math thig bonaid ghorm,
 Air chul horh a chogaidh
 Cota-gearr a's féileadh
 'S na sleisdean nochta,
 Dol an lathair cruadail
 Gu fuilteach neimh-bhuailteach,
 A' liodairt nam fear ruadha
 Bhiodh an smuais ga fosgladh ;
 Neart treun nan curaidh
 Cur nan lann gu' fulang
 Bhiodh luchd nan casag millte
 'San cinn a dhì am muineil.

'Nuair chruinnicheas na Gàèil
 An' làthair troda,
 Le 'n gcur lannan spàinteach
 'S le'n dearsadh chlogaid,
 Pàighidh iad gu daor,
 Ann am fuil san gaor,
 'S cha hhi bonn gun mhàladh,
 Air son blàr Chuli-Fhodair,
 Cha'n eil fear a' chreachadh ;
 No neach a chaidh ghlacadh,
 Nach faigh an luchd mi-ruin
 Gu ragha diol thoirt asta.

'Nuair chluinneas fir na h-Alha
 Gu dearbh do chaismeachd,
 Theid iad gu neo-chearhach
 Fo dhealbh do bhrataich ;

Dòmhnallaich bu dual
 'S daoine theid san ruaig,
 Tailearan clò ruaidh
 Ged nach fuaigh iad sracaidh;
 Le'n cruaidh lannan sgaiteach
 Snaigheadh chluas a's chlaigean,
 'S gum bi àireamh cheann
 Air na h-uile ball sa bhreacan.

Gur h-oil leam ar n' éideadh
 A chaochladb cumaidh
 Ach cbè mi bhi ga dhioladh
 Mu gheata Lunnainn,
 Leis na fcasgaich bhòidheach
 Cbluicheas mar na leòghain
 Chuireas gcilt air Seòras
 'S nach faod e fuireach,
 'Nuair a théid e dhachaigh
 'S am Prionns' òg a ghlacadb,
 Bidh Tearlach na Rìgh
 'S feairrde prìs nam breacan.

Ni sinn ùrnuigh dhicheallach
 'S gheibh sinn taice,
 Thig deich mìle Frangach,
 'S bi'dh 'm "ball fo'n casan"
 Bidh Tearlach mar cheann orra,
 Le glcois chasgraidh,
 Armaitcach gu leòir
 Luaigheas an clò Catach :
 Theid a' mhuc a dhaghadh
 'S a cuid uircean fhaileadh,
 'S air claidheamh no air breacan
 Cha bbi tuileadb bacaidh.

ORAN XVI.

ORAN NA BRIOGSA.

LE DONNACHA BAN MAC-AN-T-SAOIR.

AIR FONN—" *Sean' Triubhais Uilleachain.*"

'So tha na briogsa liath-ghlas
 Am bliadhna cuir m'laid oirnn,
 'S e'n rud nach fhacas riamh oirnn ;
 'S nach miann leinn a chumail oirnn ;
 'S na'm bitheamaid uile dileas
 Do'n rìgh bha toirt cuireadh dhuinn,
 Cha'n fhaichte sinn gu dilinn,
 A strìochda do'n chulaidh so.

'S OLC an seòl duinn am Prionns' òg
 A bhi fo mhòran duilichinn,
 A's Rìgh *Deòrsa* a bhi chòmhnaidh,
 Far 'm bu chòir dha tuineachas ;
 Tha luchd-eòlais a toirt sgeòil duinn
 Nach robh còir air Lunnainn àige,
 'S e *Handbhar* an robh sheòrsa,
 'S coigreach oirnn an duine sin—
 'S e'n Rìgh sin nach buineadh dhuinn,
 Rinn dì'-mheas na dunach oirnn,
 Mu'n ceannsaich e buileach sinn,
 B' e'n t-àm dol a chumasg ris ;
 Na rinn e oirnn a dh' ann-tlachd,
 A mhì-thlachd, a's a dh' àimhreit,
 Air n-eudach thoirt gu'n tàing dhinn,
 Le ain-neart a chumail ruinn.
 So tha na briogsa, &c.

A's ò'n cbuir sinn suas a' bhriogais,
 Gur neo-mhiosail leinn a' cbulaidh ud,
 Ga'r teanadh ma na h-iosgannan,
 Gur trioblaideach leinn umainn iad;
 'S bha sinn roimhe misneac bail,
 'S na breacain fo na criosan oirnn,
 Ged' tha sinn am hichiontas

A nis a' cuir nan sumag oirnn :

'S air leam gur h-olc an duais
 Do na daoine chaidh 'sa chruadal,
 An eudaichean tboirt uapa
 Ge do bhuadbnaich Diuc Uilleam leo :
 Cba'n fhaod sinn bhi suigeartach,
 O'n chaobail ar culaidh sinn,
 Cha'n aithnich sinn a cbéile
 La-féile no cruinneachaidh.

So tha na briogsa, &c.

'S bha uair-eigin an t-saoghal
 Nach saoilinn gu'n cuirinn orm,
 Briogais air son aodaicb,
 'S neo-aoidheil air duine i;
 'S ged' tha mi deanamh ùis detb,
 Cha d'rinn mi bonn sùlais
 Ris an deise nach robh dàimheil
 Do'n phàirti ga'm buinnin-sa;
 'S neo-sheannsar a' chulaidh i,
 Gur grannda leinn umainn i,
 Cbo teann air a cumadh dhuinn,
 'S nach b'fheairrde leinn tuilleadh i;
 Bidh putanan na glùinean,
 A's bucalan ga'n dùnadh,
 'S a' bhriogais air a dùbladh,
 Mu chùl-thaobh a b-uile fir.

So tha na briogsa, &c.

Gheibh sinn adan ciar-dhubh,
 Chur dian air ar mullaichean,
 A's casagan cho shliogta,
 'S a mhìnichheadh muillean iad ;
 Ged' chumadh sin am fuachd dhinn,
 Cha'n fag e sinn cho uallach,
 'S gun toillich e ar n-uaislean,
 Ar tuath no ar cumanta ;
 Cha taitinn e gu hràth ruinn,
 A choiseachd nan gleann-fàsaich,
 'Nuair a rachamaid do dh' àiridh,
 No dh' àit am biodh cruinneagan :
 Se *Deòrs'* a rinn an eucoir,
 'S ro dhìomhach tha mi féin deth,
 O'n thug e dhinn ar n 'éideadh,
 'S gach eudach a bhuineadh dhuinn.

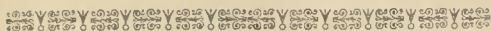
So tha na hriogsa, &c.

'S bha h-uile h-aon de'n Phàrlamaid
 Fàillsail le'm fiosrachadh,
 'Nuair chuir iad air na Caimbeulaich
 Teanndach nam briogaisean ;
 'S gur h-iad a rinn am feum dhaibh
 A' bhliadh'n a thàin' an streupag,
 A h-uile h-aon diu dh'éiridh
 Gu léir 'am *Milisi* dhaibh ;
 'S hu cheannsalach duineil iad,
 'S an àm an robh 'n cumasg ann,
 Ach 's gann daihh gu'n cluinnear iad
 A chàm-pachadh tuille leis ;
 O'n thug e dhinn an t-eudach,
 'S a dh' fhàg e sinn cho-fhaontrach,
 'S ann rinn e oirn na dh' fhaodadh e,
 Shaoilidh e chuir mulad oirnn.

So tha na briogsa, &c.

'S ann a nis tha fios againn
 An t-ìochd a rinn Diuc Uilleam ruinn,
 'Nuair a dh'fhàg e sinn mar phrìosanaich
 Gun bhiodagan, gun ghunnachan,
 Gun chlaidhe, gun chrìos tarsuinn oirnn,
 Cha'n fhaigh sinn prìs nan dagachan ;
 Tha comann aig Sasunn oirnn ;
 O smachdaich iad gu buileach sinn—
 Tha angar a's duilichinn
 'S an àm so air iomadh fear,
 Bha'n Càmpa Dhiuc Uilleam,
 A's nach fheairrd iad gu'n bhuidhinn e.
 Na'n tigeadh oirne TEARLACH,
 'S gu'n éireamaid 'na chàmpa,
 Gheibhte breacain chàrnaid,
 'S bhiodh àird air na Gunnachan.
 So tha na briogsa, &c.

ORAN XVII.

MARBH-RANN DO PHRIONNSA TEARLACH.

LE UILLEAM ROS.

CO'-SHEIRM.

Soraidh bhuan do'n t-suaithneas bhàn,
 Gu là-luain cha gluais o'n bhàs;
 Ghlac an uaigh an suaithneas bàn
 'S leacan fuaraidh tuaim' a thàmh!

A IR bhi dhomh-sa triall thar druim
 Air di-dònaich, 's còmhlan leam,
 Leughas litir naigheachd leinn,
 'S cha sgeul' àit a thachair innt',
 Soraidh bhuan, &c.

Albainn àrsaidh ! 's fathunn bròin,
 Gach aon mhuir hàit' tha hàrcadh oirnn,
 T-òighre rìoghail bhi san Ròimh,
 Tirt' an caol chist' l'òhhta bhòrd !
 Soraidh bhuan, &c.

'S trom-leam m'osnaich anns gach là
 'S tric mo smuaintean fad' o làimh—
 Cluain an domhainn truagh an dàil,
 Gur cohhartach gach feòil do'n bhàs !
 Soraidh bhuan, &c.

Tha mo chrìdh' gu briste, fann,
 'S deòir mo shùl a' ruith mar àllt,
 Ge do cheilinn sud air àm,
 Bhrùchd e mach 's cha mhiste leam.

Soraidh bhuan, &c.

Bha mi seal am barail chruaidh,
 Gu'n cluinnte caisimeachd mu'n cuairt ;
 Cabblach Thearlaich thigh'n' air chuan,
 Ach thréig an dàil mi gu là-luain,

Soraidh bhuan, &c.

'S lionmhor laoch a's mili treun,
 Tha 'n diugh an Albainn as do dhéidh,
 Iad fo's n-ìosal sileadh dheur,
 Rachadh dian leat anns an streup.

Soraidh bhuan, &c.

'S gur neo-shubhach, dubhach, sgi,
 Do threud ionmhuinn anns gach tìr,
 Buidhean meamnach bu gharg clì,
 Ulamh, àrm-chleasach 's an strì.

Soraidh bhuan, &c.

Nis cromaidh na cruitearan hinn,
 Am harraibh dhòs fo' sprochd an cinn,
 Gach heò bhiodh ann an srath na'm beinn
 A caoidh an co'-dhosgainn leinn.

Soraidh bhuan, &c.

Tha gach beinn, gach enoc, 's gach sliabh,
 Air am faca sinn thu triall,
 Nis' air call, an dreach 's am fiamh,
 O nach tig thu chaoidh nan cian.

Soraidh bhuan, &c.

Bha'n t-àl òg nach fac thu riamh,
 'G altrum gràidh dhut agus miagh,
 Ach thuit an cridhe nis' nan cliabh,
 O na chaidil thu gu sìor.

Soraidh, bhuan, &c.

Ach biodh ar n' ùrnaigh moch gach là
 Ris an Tì is aird' a ta,
 Gun e dhioladh oirn' gu bràth,
 Ar 'n eucoir air an t-suaithneas bhàn.

Soraidh bhuan, &c.

Ach 's eagal leam ge math a chléir,
 'S gach sonas gheallair dhuinn le'm beul,
 Gu'm faicear sinn a' sileadh dheur,
 A chionn an suaithneas bàna thréig.

Soraidh bhuan, &c.

Cuireamaid soraidh uainn gu réidh
 Leis na dh'imicheas an céin,
 Dh'ionnsaidh an àit' na laidh an reull,
 Dh'fhògradh uainn gach gruaim a's neul.

Soraidh bhuan, &c.

'S bitheamaid toilicht' leis na tha,
 O nach d' fhaod sinn bhi na's fearr,
 Cha bhi n-ar cuairt an so ach gearr,
 A's leanaidh sinn an suaithneas bàna,

Soraidh bhuan, &c.

MARBHRANN BHATAIR.

ANN AN CROS DANACHD.

AIR FONN.—“*Oran na Feannaig.*”

NACH dubhach an sgeula so
 'Cbuine¹ 'dhéisd mi bbo'n gearstoir,²
 'M fear a b'fhéarr anns an teughbhall
 Tbhinn o'n treud air muin eachu,³
 'S ioma fear a bha deurach,
 Dal⁴ bha e leum air a leth-cbois :
 Leam is duilich ri lenghu
 Mar a dhéirich do 'n ghaisgeach.
 'Se dul bbo ráth !

Labhairt,—Ochan ! e chuine b'esan sin an gaisgeach
 na'm biu⁵ e air faighail tiom⁶, nach drobh⁷ ach dâ-
 bhlein⁸-deug do db-aois, a's tbogu⁹ e'm bol eòrn¹⁰ air
 mulach¹¹ an each¹² le barr òrdag¹³ a chäs¹⁴ agus a
 làimhe gun aon aon duine ga cbuideachu ach e-féin
 'chuine !

Gu'm b'e sid an sâr-ghaisgeach
 A mharbh an cät 'san àllt ghràda¹⁵,
 Clamban gohlach nan cearc
 A thoirt o'n cbaistéal le làmbaich ;

As the reader would find it troublesome to refer to a glossary as often as the unintelligibility of this poem would render it necessary, we have deemed it expedient to explain the spurious words, by giving their correctives at the bottom of the page. The verbs, however, are not strictly followed up in this manner, as it is well known to every Celtic scholar, that in Easter Ross, verbs, as well as the nominative plural of nouns, are made to terminate in *u*, *udh*, or *ubh*. This explanation, it is hoped, will obviate the perplexity of the reader, so far as they are concerned.

1 'Dhuine.

2 Ceart-uair.

3 Eich.

4 'Nuair.

5 Biodhadh.

6 Tim.

7 Robh

8 Bhliadhna.

9 Thogadh.

10 Eorna

11 Muin, druim.

12 Eich.

13 Ordaig.

14 Chois.

15 Ghràda.

Marbh e sid a's a' chuthag,
 Le gunna huidhe a hhràthar,
 Robi-roid¹ 'san dà phidheid,
 'S cha b' fhear gun sitbinn e'n là sin,
 A reu² 'm pait !

Labhairt,—Ochan ! e chuine cha b'e na là eile.
 Gonu³ latha 'chaidh e riahh a mach le gunna huidhe
 'bhrathair féin, nach deanu e fuil mas tigu e.

Nach be sid an sàr-uasal
 A chuir a cbluas deth na Phulidh⁴
 Cäs a dhìru nan àrd-hheinn⁵
 Bu a mhath làmh air a' ghunna.
 'S matb a mhàrbhadh e ghiorraiseach⁶
 A dul timchioll an sgurrach⁷
 Eun beag nan cäs mògach
 S rodan ròma ch a' mhuillean,⁸
 Nach glacu cat !

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! bha mi latha spaid-
 searachd air bial a' chùmpaist, agus ciod a chunna mi
 tighinn a mach ach rodan ròmach a' mhuillean ! Thug
 mi sanus do'n duine, agus thug an duine tarrainn air
 an daga bhuidhe bh'air a bhroilleach, ach gonu urach-
 air a dh'éisd e ach na seachd, gus an drobh e marhh air a
 bhialugh.⁹ Cha he thoirt dhachaigh gu theaghlaich
 mhòir mhaiseach féin a rinn e ach a thoirt dhomhs' agus
 do Sheanaid¹⁰ mo nighean a's i na laidhe fo na Ghall-
 teasaich. Dh'ith i fheoil agus dh'òl i shùgh, is cha
 deach 's cha théid i car is measa na sin a chuine !

Ged nach eil mi ri tuiru,
 Is mòr mo mhulad 'san àma so;

1 Am bru-dhearg.

2 Racbadh am poit.

3 Gonadh.

4 Coilleach-Frangach. 8 Mhuillinn.

5 Ard-bheann. 9 Bhialthaobh.

6 Maigneach. 10 Sheònaid.

7 Sgorr.

Dal a cbaidd sibh air tburas
 'S nach do bbuinig sibh ainm leis,
 Tbug sibh coinneamh do 'n duine,
 Bu mhath fuireach 'sa gbarbblach,
 Bbual am peileir stàn uras,¹
 'S leag e fhuil tbun' na talbbuinn,
                   'S i ruitb gu bras !

Labhairt,—Ocban ! e cbuine ! na'm biu Bhàtar beò
 agus an latb'n diugh, cba be sid an fhuil nach dreu a
 pheu²;—ach is dochair a tbuirt mi sid, a cbuin na'm biu
 e beo cba dreu a mbarbbu.—Ach bi'db latha ga chunn-
 tu a's latha gu pheu; cba deach da cheann an t-shaobhail³
 cuideacbd fathast, a chuinn, ach ciod an càs ?

Ach be sinne na Rothaich,
 Bha ri gnotbaicb na'm faodu,
 'S na faigbe sinn Monair,
 Bu mhogha onair nan daoine,
 'S ann a bba ar cuid gilleann,
 Air am millu le maorach,
 Ri tional nan siolag,
 'Sa toirt biabh⁴ as an fhaochag
                   Le prine glas !

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! bu mbatb an sealgair
 Bhàtar féin dal bba e beò,—bberu e air na féigh na
 fuiru iad ris.—Ghlacu e leòbagan anns a' cbaraidh na'm
 biu an dìge duinte ; mharbb e 'n fheannag a bb'ann an
 creig mhoir Bhrathuinn agus a phidbeid a bh'anns' a
 phàirc, agus theiru Seanaid agam fin gu'm bu bbòidbeach
 an t-eun sin a phidbeid, a cbuine !

Dal a reu tu Sbasunn
 Gbabbail beacbd air Rìgb Deòrsa,

1 Gu h-ìosal.

2 Phaigheadh.

3 Shaoghail.

4 Bidh.

Bhiu do shaighdearan mar riut,
 A rì ! cha b'ainid an còmhlan,
 Le'n gunnaibh¹ 's le'n dagaih²,
 'S le 'n claidhe duilleach an òrdu ;
 Bhiu am màileadan craicinn
 Lum-lan³ peasair a's ponair,
 'S iad 'g ith gun stad !

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! 's ann aca féin a bhiu
 i na tudanan a's na cruachan.—Bhiodh gràineanan de'n
 pheasair gheal aca hhiu anns a ghara-lios bhiu iad
 a' spiolu deiru an t-Sàmhrù a's toiseach an Fhoghair
 gus am hiu a pheasair eile abaich, a chuine !

Ach gur sinne bha cràiteach,
 Dal chaidh t'fhàgail 'sa mhonu,
 'S gur h-e torrunn na làmhaich
 A rinn Bhàtar a ghonu,
 Ach na'n gleu⁴ sinn slàn thu
 'S mor a thearnu tu dh' onair,
 Bhiu tu 'n ath-bhliadhna' am Fearnraig
 'S do chuid àraich am Monair :
 A's t-eacha glas.

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! is mòr an coll a chuir
 sid air Seanaid a'm-sa, bàs Bhàtair ! Cha n-eil latha
 hhiu Bhàtar a' fasgnu nach faighu Seanaid am-sa
 hoitean de 'n t-siol-choirce agus dà sgillig thun a
 phàpair thombac. Thuilleadh air sin mi-féin a hhi
 air mo chomharracha sios thun na Gàældachd a dh'iarr-
 aidh bunndaist do dh' fhear-an-teth⁶ nach bìu e ceart
 as aonais ; a's ioma mìr de dh'fheoil fiobh⁷ a chuir e
 riamh tarsuinn gu mo bhial thuilleadh air sin—ach
 ciod an càs ?

1 Gunnaichean.
 2 Dagaichean.

3 Lom-lan.
 4 Gleidheadh.

6 Taighe.
 7 Feidh.

'S ann an sid a bha 'n truaighe
 A dul suas tro na Cheanna-mhor,
 D'ar sadu le luaithe,
 'S d'ar bualu 'san eanachaill,
 Bha na saighdearan Ruabha,¹
 Gahhal ruagu sa'n àma sin ;
 'S h'fheudar teichù ro 'n fhuathas,
 Gus na bhuaile sinn a' Mhanachain
 A tigh'n' air ais !

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! Grain air an fheoin² a
 hha 'n sin, na saighdearan ruabha, na'm biu iad-san
 mar hu chòir doibh a bhi cha dreu Bhàtar a mharbhu
 fathast.

Ach nach sinne 'hha dàna
 Dul an dàil na cuis-eagail.
 Ged bhiu sinn tuille 's na bhà sinn
 Gu 'n dreu Bhàtar a legu !
 Bha na reuhaltaich ghràd' ann
 'S iad gun chràbhu gun chreidu,
 B'ann diu sin Do'l³ Sàileach,
 A's Do'l na Spàinte le pheileir,
 A rinn an sgàth.

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! O an t-uabhas ! seachd
 gràinean air an fhear a hh'ann an sin, Do'l mòr Spàin-
 teach ; na'm hiu tu ann, a chuine, cha do ghobh thu
 riamh a leithid a dh' eagal. Dal a bheiru a ghunna
 “*pũth* !” theiru a' chraig “*pũthar* !”

'S mòr bha ghionach an t-saoghail,
 'Sa loin-chraois ann a' Bhàtar,
 Chaill e nàir' agus onair,
 A dul gu dona ' Chinn-tàile,

Dal a shaoil leis an duine
 E thoirt buileach a mhàil uath,
 Dal a chunnt iad a' bhuinig,
 Cha drobh ac' urrad na beàrnaich,
 A bhiu air clach !¹

Labhairt,—Ochan ! e chuine ! thuird mi sid riubh mas dh'falbh iad, ach cha chreidu ad mi. Cuiru iad a nis' air leth a' bhuanachd—cha chuir urrad a' mhulanpheatais !²

 An deigh blàr Sliabh an t-Siorram sa' bhliadhna 1715, theich Mac-Choinnich, an t-Iarla tuathach, agus Duic Abhall air fògar do'n Spain. Agus anns a' Mhàirt, 1717, thainig iad air tìr ann an Ceanntaile le feachd 400 spàinteach, agus thainig 1600 Gàel de thuath-cheathairn Mhic-Choinnich féin nan ceann aig Inbher-Seile. Ach air dhaibh a bhi gabhail suas Gleann-seile thug pàirtidh laidir de na Rothaich agus de shaighdearan dearga coinneamh dhaibh, agus duin-uasal de theaghlach Fòlais da'm b'ainm *Walter Munro*, (ris an abradh iad féin *Bhàtar*) air an ceann. Thòisich an cath eadar iad fein 's na Spàintich, agus cha b'fhada gus an deach Bhàtar a leòn, chuir peileir *canoin* a' chàs deth. Theich na Rothaich an sin ag iomchair Bbàtar leo air cràgh-leabaidh. Air dhaibh a bhi gabhail tro'Bhaile-nam-Manach thainig cuideachd mhòr de shluagh na dùthcha agus sheas iad rompa air an rathad mhòr ga'n amharc le iongantais. Bha seanna bhean a measg na cuideachd a thuig mar bha 'chùis agus dh'eibh i an àird a gutha mar mhagadh, "*Réitichibh an rathad do mhàl Mhic-Coinnich!*" (Bha fearann Mhic Choinnich mu'n am ud àrbhacte, agus be Bhàtar a bh' air a shònrachadh le rìgh Seòras chum màl Chuin-tàile a' thogail. Bha fearan saor ag sliochd na seanna mhna so fad iomadh ginealach bho theaghlach Mhic-Choinnich air son man briathran ud.) Co dhiu air feasgar an Iatha sin fein thug *Major-General Wightman* le pàirtidh de'n arm-dhearg coinneamh do Mhac-Choinnich agus mhàrbhadh mòran de a chuid daoine agus chaidh cuid de na Spàintich a ghlacadh mar chimich. B'ann a thoradh na chaidh aithris a rinn-eadh an Cros-danachd roimh-sgrìobhte. Leis an Aosdana Mac-Mhathain Bàrd Mhic-Choinnich, mar mhagadh air na Rothaich agus air Gàellig an dùthcha. Tha'n t-òran air a' chur, mach ann an

ainm Dhòmhnuille Munro bàrd Thighearna Bhaile nan Gobhan
eipisg de dhuine dòchasach a bha beo mun àm ud, agus a rinn marb-
ram ro àit da mhaighistear a' toiseach mar so :

“ Thog iad air na maidean thu,
Sa' mhadainn moch di-ciadain,
Sios do Chille Chuimein bheag,
Be sid a' cholainn chiatach !

'S tric a bha mi ann do theth,*
Far am biodh an fhialach,
Liteachan a's calachachan,
A's labhaoan† air miosan, &c

Tha Dòmhnall còir anns na briathran a leanas ag innse dhuinn
mar thainig buaidh na bàrdachd air:—“ Dh'iarr fear mo ghràidh
orm féin ronnt‡ a dheanamh dha ach dig cha lamhainn a dean-
amh ; 'nuair chunna mi sud chuir mi car dhidedhe dhion tim-
chioll an sgurrach ach cha danu§ ronn no ronn ach fa dheru thainig
roinn agus be ronn i :

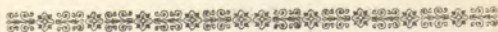
“ Tighearna Bhaile nan Gobhann
Olach foghainteach fo phlàncaid
Ged nach eil e deanamh chloinne
Cha n-e 's coireach ach a' bhaintigh'rn'!”

---

* Thaigh. † Laghanan. ‡ Rann. § Tainig.

[Several gentlemen who had seen the foregoing and following pieces in M.S. in the possession of the Editor, expressed a strong desire to have copies of them in print; but as they were too short for a separate publication, he hopes the reader will not be displeased to find them attached to the Jacobitical Songs, even though unconnected with the subject.]

DAIBHIDH GREOSGACH, CROM, CIAR.

DAIBIDH greòsgach, crom, ciar,
 'S gile 'n ròcas na hhian,
 Bha mi eòlach air riabh,
 Fear hu ghreoiliche fiabh—

* * * * *

'Nuair thogadh tu ridhe h-aodach,
 'Sa lianadh tu balg na gaoithe,
 Cha bhiodh crann gun ròpan caol ris,
 'Toirt abhsadh hho thaohh gu taohh dh'i.
 Gur h-e 'm huamasdair blàr,
 Bheireadh ruaig air an spàl,
 Fhir bu luainiche làmh,
 Timchioll chuach am hiodh snàth !*

A Dhaibhidh an téid thu bhuaïn,
 'S gheibh thu pàigheadh di-luain ?
 “ Cha téid !” arsa Daihhidh.

---

* The Highlanders, in warping tartan fabrics, before *pirns* and *reels* were known to them, were wont to keep the thread balls

Cha do chùimhnich mi do hhoineid,
 Air na chàraich thu'm bréid soilleir,
 Air a' chùl a tha neo-loinneil,
 Dh'fhàs na ghadmuin gartach, goirid.
     O ! brògan àrd air mo ghaol !
     Da chois stàhhach s' iad caol,
     Be sud meirleach nam faob,
     Ceann nan cnàmh a dh'fhàs faoin.

A' Dhaibhidh an téid thu bhuain,
 'S gheibh thu pàigheadh di-luain ?
 " Cha téid !" arsa Daibhidh.

Cha'n iarradh tu solus gu d' shuipeir
 Ach sathadh crom mar a' mhuc innt !
 Bu leathann do lòrg 's a' bhutar*
 Bhiodh *forc* nan cùig miar ga'm putadh !
     O ! fhir-nach iarradh an sgian,
     Gu dhol sìobhalt sa'n ìm,
     Gu'm be 'n òrdag do mhiann
     'Cur gréim geògach gu d' bhial.

A Dhaibhidh an téid thu bhuain,
 'S gheibh thu pàigheadh di-luain ?
 " Cha téid !" arsa Daibhidh.

---

distinct, by confining them separate in hollow dishes. As the colours were sometimes numerous, it was necessary to put in requisition *every* variety of household utensils ; and the poet's allusion to these sources of supply for the loom, conveys an effective description of the ludicrous motion of the hand in passing the variegated streams of thread. The above mode of warping is still general with country weavers.

* *Butar*.—So rendered by the poet, to make the eatables as odious and detestable as the eater. Highlanders never call butter which has been spoiled in process of churning, or otherwise dirtied or damaged, by its proper Gaelic name, *im* : such stuff is universally recognised by the word *butar*, which implies the whole deteriorating round of finger-marks, hairs, and dirt, on that esculent commodity.

An fheusag a b'fhaide gun' bhearradh,
 Cha'n fhagadh na siaban glan i,
 Cha n-eil duine heò air talamh ;
 A dh' fhaodadh seasamh ri t' anail.

Leis an tòchd hha de 'n bhéisd.
 Fuil as feòil agus créis,
 Fhir bu chaitich' air spréidh,
 Tuiteam sìos air a' chléith.

A Dhaibhidh an téid thu hhuain
 'S gheibh thù pàigheadh di-luain ?
 "Théid' théid !" arsa Dhaibhidh.
 "A' hhean, c'ait' am bheil mo cborran?"

The author of the foregoing satire, the Rev. Angus Morrison, minister of Contine, Ross-shire, and brother to the celebrated Rory Dall the Harper, is considered the *Dean Swift* of the Highlands. Mr Morrison, one harvest-day, had gone round among a few of his parishioners, canvassing for shearers to cut down his corn, which was then over-ripe, and shaking with the wind. Among others, he called upon a weaver of the name of David, and implored his assistance, which, however, the weaver stoutly refused, and continued to ply his shuttle, to convince the minister that he was in a hurry with his web. His reverence was not to be put off so easily. He stood aside the loom, folded his arms akimbo, and commenced satirizing his gruff parishioner, asking at the end of every stanza, by way of episode, "*A Dhaibhidh an téid thu bhuaire ?*" &c. *i.e.* "Will you come and shear, David?" The weaver, like a strong built impregnable fort, withstood the homh-shells of his antagonist for a considerable time, and sulkily

answered the query with "No, never!" The canonade, however, became louder and more loud,—every ball took effect with indescribable force,—every succeeding stanza excelling its precursor in pith, sarcasm, and power. The weaver was put into the most ludicrous and pitiful position,—he now figured as a glutton, now as a Toby Toss-pot, and anon was metamorphosed into the paragon of all that is dirty, mean, and base. He began to wince,—the foundations began to shake,—the parson perceived the disposition to yield, and, like a skillful general, taking advantage of the undetermined state of his foe, he concentrated his energies, and hurled one final volley at the weaver, which brought him down, exclaiming, "*Théid ! théid ! a bhean, c'áit' am beil mo chorran !*" &c. that is, "Yes, yes ! I'll shear for you for ever, if you promise not to make that song public. Alas ! alas ! that ever I refused you.—Come, goodwife, get me my sickle !"

David accompanied the parson to the harvest-field, and exerted himself, possibly, to remove from his reverence's mind any unfavourable impression the morning rencontre might have produced. When the day's labours were over, he was invited to the manse, to wash away his fatigues in a draught or two of the beverage of the country. After getting refreshments, the weaver summoned up his courage, and thus accosted the divine.—"Now, Mr Morrison, after shearing so well, do'nt you think me worthy of a song in my praise?" "Yes, most undoubtedly, my good fellow,—and here goes," rejoined the parson, giving utterance to the following :—

Di-dòmhnach 's tu siuhhal leargan,
 'Nuair a hha càch anns an t-searmoin,
 Chaidh muc a's torc riut a sheanachas,
 Creididh clann gur sgeula dearhht' e,
     A leòghain euchdaich mo ghaoil,
     Chuir na héisdean ud aog,
     Leis a *bhéigeileid* chaoil
     Cluinnear sgeul ort 's gach taobh !

A Dhaihhdh o'n chaidh thu hhuain,
 Gheihh thu dân agus duais.

A' hhladhna chaidh an croth na hheinn ort,
 'Sa chaill na gobhair na meinn ort,
 Lionadh tu phoit thun a' chuihhrig
 De dh'uisg' an uillt a's de chàl.
     Chaite 'n fhéist air an làr
     Cha hhiodh spéis ac' do chlàr ;
     H-uile fear aig nach hiodh spàin
     Bheireadh e slig' ás an tràigh.

A Dhaibhdh on chaidh thu hhuain,
 Gheihh thu dân agus duais.

Cha'n fhac mi riabh do cho-ionnan,
 Gu hiadh a chur air hialthaobh duine,
 Cha be cuag de hchonach tioram,
 Ach *tràisear* crom a's sgonn im' air.
     An éigh' an sin air a' chàis—
     An te bu tuighe s'a b'fhearr ;
     Cha hi sgian dubh an droch fhaobhair
     Bheireadh caob aisde gun hhlàth's.

A Dhaibhdh on chaidh thu hhuain,
 Gheihh thu dân agus duais.

Cha robh ceaird 'san d'fhuair thu t'fhòghlum
'S an tugadh duin' eile còrr ort.

Bu mhath thu gu sniomh na cloimhe—

Ga h-armadh le ìm 's le eòlan !

'S hu mhìn bog òigheil do làmh,

'N àm a sìneadh do chàch ;

Am hoine falais le do mhala,

'S an leac-theallaich fo do shàil !

Dhàibhidh o'n chaidh thu bhuain

Gheibh thu dân agus duais.

David began to claw his head, and to grin like a badger, and just as the minister had finished the fourth stanza, he exclaimed, "*Stad! Stad! a Mhaighstir Aonghais, cha n-eil mi 'n dùil nach co math an dè-moladh féin ris a sin!*" that is, "Stop! stop! Mr. Angus, by my soul, I cannot distinguish between the abuse and the praise!"

NOTE A, page 16.

The second stanza in this page, though omitted in the author's own book, was certainly composed by him, as is evident from its style, and from its being generally sung by his grandson, the late Mr A. Mac-Donald of Laig, Island of Egg, as well as several other individuals in the poet's native district; as was also an additional verse to "Morag," page 43:—

“Thig Stiùbhartaich cinneadh an Rìgh leat,
 'S Cam-Shronaich o thìr nan galan.”

A' Chrìoch.

